

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 13 maj kl. 12 midd.

Särskilda utskottets n:o 1 utlåtande n:o 2, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning dels vissa inom Andra Kammaren i ämnet väckta motioner.

I en till Riksdagen aflåten, till utskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, n:o 84, har Kungl. Maj:t, med åberopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastik-ärenden och af ett i högsta domstolen fördt protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett därvid fogadt förslag till ecklesiastik boställsordning.

Nämnda författningsförslag finnes här nedan intaget.

I sammanhang med propositionen har utskottet till behandling förehafvt två inom Andra Kammaren väckta motioner, i hvad dessa motioner — hvilka tillika åsyfta ändring i det af Kungl. Maj:t i propositionen n:o 88 framlagda förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning — beröra boställsordningen, nämligen

1:o) motionen n:o 291, väckt af herrar *J. A. Jonsson* i Hökhult, *W. Bengtsson* i Häradsköp och *Carl Johansson* i Aflösa och i hithörande delar så lydande:

»På grund af Kungl. Maj:ts proposition n:o 84 till Riksdagen med förslag till ecklesiastik boställsordning vilja vi till öfvervägande framhålla några synpunkter.

I Kungl. Maj:ts proposition har föreslagits, att för sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sju, högst tio bonings-

rum, och för sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum.

Någon anledning, hvarför det skulle vara nödvändigt att bygga och underhålla så många rum för prästens räkning, kunna vi icke finna och ha vi icke heller i den kungl. propositionen funnit några sådana skäl, som tala därför. Det skulle bli mycket betungande för pastoraten att hålla så många boningsrum och ganska dyrbart och kräfvande för prästen att förse så många rum med möbler och hålla dem i ordning.

Vi tro, att prästerna ha tillräckligt med rum för sig och sin familj, om rummens antal blir minst fyra och högst sju.

I ofvan åberopade proposition har Kungl. Maj:t föreslagit, att å andra och tredje klassens bostadsboställen på landet och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skola alla laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

För den kostnad, boställshafvaren haft för nybyggnad och underhåll af de laga husen, skall boställshafvaren godtgöras af de medel, som för detta ändamål inom pastoratet årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas.

Då pastoraten själfva skola bekosta nybyggnads- och underhållsskyldigheten å pastoratets laga hus vid prästboställe, synes det vara riktigast, att pastoraten själfva verkställa nybyggnad och ombesörja underhållet af boställenas hus. Vanligen brukar det vara så, att den, som bekostar ett arbete, vill själf låta utföra och öfvervaka arbetet, så att det blir väl utfördt.

Pastoraten ha nog bättre förutsättningar för att både lämpligare och billigare kunna utföra detta arbete, än hvad prästerna hafva, och då pastoraten skola svara för kostnaden, böra de själfva få sörja för arbetets utförande, enär det ligger dem närmast, att arbetet blir utfördt på ett tillfredsställande sätt.

Prästerna själfva skola nog i regel vara belättna med att slippa ifrån äfven nybyggnads- och underhållsskyldigheten. Samma skäl, som anförts mot att prästerna skola vara landtbrukare och syssla med jordbruk, föreligga äfven här. Det är ej lämpligt, att prästerna befatta sig med byggnadsverksamhet, ty i regel kunna de icke hafva någon praktisk erfarenhet i hithörande frågor.

På grund af hvad vi sålunda anført, hemställa vi, att Riksdagen behagade besluta, att de i åberopade Kungl. Maj:ts proposition framlagda lagförslag ändras därhän,

att för sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst fem och högst sju boningsrum;

att för sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra och högst fem boningsrum;

---

dels ock att å andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet skola prästens alla laga hus nybyggas och underhållas af pastoratet.

Vi anhålla, att vederbörande utskott ville formulera de ändringar i lagtexten, som blifva en följd af förutnämnda hemställan.»

2:o) en af herr C. G. Sædén väckt motion, n:o 313, hvilken i nu ifrågasvarande afseende är af följande lydelse:

»En af de allra viktigaste frågor, som genom Kungl. Maj:ts nådiga propositioner till årets Riksdag förelagts Riksdagen på det vidsträckta lagstiftningsområde, som omfattar prästerskapets afföring, torde utan gensägelse vara frågan om byggnads- och underhållsskyldigheten på andra och tredje klassens ecklesiastika bostadsboställen på landet.

De svåraste bristerna i nu gällande lagstiftning i detta hänseende äro att söka såväl i allmänhet i saknaden af en ecklesiastik boställsordning, som sammanfattar och kompletterar lathörande stadganden, som ock särskildt i de lagligen gällande bestämmelserna rörande byggnads- och underhållsskyldigheten samt prästgårds beskaffenhet. De förra bestämmelserna ställa nämligen komministrarne i en för dessa lägst afförade ordinarie prästerliga tjänstemän oförmålig och orättvis undantagsställning, då de å sina boställen måste bestrida all byggnads- och underhållsskyldighet. Och å kyrkoherdeboställena råder en olämplig fördelning mellan boställshafvaren och socknemännen af byggnads- och underhållsskyldigheten å de laga husen, olämplig icke minst därigenom, att å vissa hus den ena parten har underhållsskyldigheten, den andra nybyggnadsskyldigheten — ett förhållande, som lätt föranleder en intressemotsats med därpå följande konflikter. Beträffande åter bestämmelserna om prästgårds beskaffenhet, förefinnas de i byggningsbalkens 26 kap. 2 § och i kungl. resolution på allmogens besvär den 1 augusti 1727 och föreskrifva, att prästgård skall innehålla stufva med två kamrar, förstuga och kök. Deras otidsenlighet vållar, att, såsom det blifvit sagdt, »ingen förständig domare dömer efter de bestämmelserna».

Det kända behövet af rättvisa och tidsenliga bestämmelser i de afseenden, hvarom här är fråga, har framkallat försök till frågornas lösning. Dessa försök kunna följas långt tillbaka och hade år 1879 hunnit taga formen af ett underdånigt förslag till förordning angående prästerskapets boställen, utarbetadt af en kungl. kommitté, på grundvalen af hvilket

förslag kungl. propositioner i ämnet förelades 1888 och 1893 års kyrkomöten och 1889 och 1894 års Riksdagar. 1897 tillsattes den så kallade prästlöneregleringskommittén, som 1899 var färdig med sina förslag till ecklesiastik boställsordning och ecklesiastiska byggnadslånekassor, hvilka förslag föranledde nådig proposition till 1903 års Riksdag.

Det skäl, som föranledt, att alla dessa försök till de maktpåliggande frågornas lösning strandat, har varit icke ett förnekande af behovet af deras lösning, utan Riksdagens lätt förklarliga motvilja mot mera vidtgående rubbningar, innan nu gällande femtioåriga löneregleringar utlupit.

Det i nådiga propositionen n:o 84 nu föreliggande förslaget till ecklesiastik boställsordning skiljer sig i ett mycket viktigt fall från alla sina föregångare. Visserligen skulle — såsom ock föreslogs i kungl. propositionerna till 1889 och 1894 års Riksdagar — innehafvarne af andra och tredje klassens boställen likställas beträffande byggnads- och underhållsskyldigheten å boställenas laga hus. Men denna likställighet skulle nu vinnas på sådant sätt, att byggnads- och underhållsskyldigheten äfven vid andra klassens bostadsboställen på landet helt öfverflyttades från pastoratet på boställshafvaren (§ 13), mot att pastoratet till kyrkorådet årligen inbetalade det belopp, hvartill bestridandet af nämnda skyldighet beräknats i medeltal belöpa sig, och skulle kyrkorådet efter byggnads- eller underhållsarbets godkännande till boställshafvaren utbetala godtgörelse för fastställda kostnaden.

Detta förslag har i tre särskilda i Andra Kammaren väckta motioner redan underkastats en så pass skarp och, som mig synes, så befogad kritik, att förslaget redan torde kunna anses dömdt.

Så heter det i motion n:o 288 af herr *D. Persson* i Tällberg:

»Om man med fog kan säga, att prästens ämbetsställning och utbildning äro inriktade på fyllandet af helt andra uppgifter än skötsel af jordbruk med därtill hörande binäringar, så torde detta i än högre grad kunna sägas, då det gäller uppförandet af åbyggnader. — — — Det synes mig också vara meningslöst att ålägga prästen en sådan börda som att sköta om byggande och underhåll af hus, då han ändå skulle blifva berättigad till full ersättning för därmed förenade kostnader.»

I motionen n:o 289 säger herr *J. Johansson* i Kälkebo:

»Att ställa underhållet på prästerna, då i allt fall församlingarna skola hålla pengarna för samma ändamål, kan ej vara lämpligt och däremot tala rent praktiska skäl.»

Och i motionen n:o 291 säga herrar *J. A. Jonsson* i Hökhult *m. fl.*

»Vanligen brukar det vara så, att den, som bekostar ett arbete, vill själf låta utföra och öfvervaka arbetet, så att det blir väl utfördt. Pastoraten ha

nog bättre förutsättningar för att både lämpligare och billigare kunna utföra detta arbete, än hvad prästerna hafva, och då pastoraten skola svara för kostnaden, böra de själfva få sörja för arbetets utförande, enär det ligger dem närmast, att arbetet blir utfördt på ett tillfredsställande sätt.»

Till de mot Kungl. Maj:ts förslag sålunda anförda skälen torde jämväl böra läggas, att i stället för hvad i Kungl. Maj:ts proposition (sid. 44) anföres till förmån för förslaget, nämligen att misshälligheter och tvister mellan boställshafvaren och pastoratsborna sålunda kunde undvikas, efter all sannolikhet just det motsatta skulle inträffa. Ty vid hvarje kostnadsberäkning skulle pastoratets och boställshafvarens ekonomiska intressen vara motsatta, och efter hvarje nybyggnads eller reparations utförande skulle boställshafvaren riskera pastoratsbornas klander för att han icke verkställt arbetet nog ändamålsenligt eller för att det blifvit dyrare, än hvad nödigt varit.

Om Kungl. Maj:ts förslag till årets Riksdag beträffande boställshafvare såsom byggnadsskyldig och pastoratet såsom betalningsskyldigt icke synes böra tillvinna sig Riksdagens bifall, återstår att finna en väg, på hvilken den viktiga frågan må kunna på ett tillfredsställande sätt lösas.

En sådan väg anvisades enligt mitt förmenande redan år 1861 af chefen för ecklesiastikdepartementet i skrifvelsen till den kommitté, som då var tillsatt för uppgörande af förslag till allmänt ordnande af prästerskapets aflöning, då departementschefen ifrågasatte, om icke ämnets svårigheter skulle kunna lösas därigenom, att byggnads- och underhållsskyldigheten af alla husen å prästgårdar delades så, att pastor finge vissa och församlingen vissa hus att ensam både bygga och underhålla, och om det icke skulle vara ändamålsenligt, att alla hus, som för en passande bostad åt pastor erfordrades, af församling på landet likasom i stad byggdes och underhölles, men att däremot pastor likasom andra boställshafvare själf byggde och underhölle de hus, som för boställets skötande erfordrades, därigenom ock boställes utarrenderande kunde underlättas.

De förslag i ämnet, som under åren 1861—1879 utarbetades, utgingo alla från den af chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade grundsats om fördelning af nybyggnads- och underhållsskyldighet mellan pastor och församling. Denna fördelning utfördes i det af kommitterade år 1879 framlagda förslaget så, att till de så kallade mangårdshusen hänfördes sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vagnshus och brunn för hushållet, hvilka samtliga skulle af pastoratet byggas och underhållas, hvaremot till så kallade ladugårdshus räknades spannmålsbod, redskapshus, stall, fåhus, fårhus, svinhus, lador och

logar, badstuga och mälthus, källare för rotfrukter och brunn för ladugården, hvilka skulle byggas och underhållas af boställshafvaren.

Detta förslag blef i hufvudsak upptaget i den nådiga proposition, som, efter det kyrkomötet år 1888 afgifvit infordradt yttrande, framlades för 1889 års Riksdag och, efter förnyadt yttrande af 1893 års kyrkomöte, för 1894 års Riksdag.

Frågans fall vid 1889 och 1894 års riksdagar synes förnämligast hafva föranledts af den förändring, som de kungl. propositionerna afsågo att genomföra i afseende å tredje klassens bostadsboställen på landet.

Redan i ett inom prästeståndet vid 1862—63 års riksdag uppgjordt förslag till ny boställsordning hade den önskan och förhoppning uttalats, att i afseende på de laga husen å komministersboställen måtte införas samma fördelning af byggnads- och underhållsskyldigheten, som föreslagits i fråga om kyrkoherdeboställena. Kamrnarkollegium upptog i sina förslag åren 1865 och 1867 samma grundsats om komministrarnes m. fl. likställande med kyrkoherdarne. Och ehuru bland de kommitterade, som år 1879 afgåfvit sitt förslag, denna likställighet häfdades endast af en reservant, förordades den likväl vid förslagens granskning i högsta domstolen af dess samtliga i granskningen deltagande ledamöter och gjordes af Kungl. Maj:t gällande i de omnämnda nådiga förslagen till ecklesiastik boställsordning, som efter kyrkomötets hörande förelades 1889 och 1894 års Riksdagar.

Prästlöneregleringskommitténs den 17 augusti 1900 afgifna förslag åter afser att, utan rubbning af byggnadsskyldighetens nuvarande fördelning mellan prästerskapet och socknemännen, åvägabringa en jämn fördelning af denna skyldighet mellan boställshafvaren och hans efterträdare och på samma gång förbereda den tillförlitliga uppskattning och reglering af byggnadsskyldigheten, som varder erforderlig i samband med förestående löneregleringar. Som kommittén afsett, att dess förslag till ecklesiastik boställsordning skulle vinna tillämpning redan under nu löpande löne-regleringsperiod, har kommittén också underlåtit att upptaga stadganden rörande de laga husens storlek och beskaffenhet samt boningsrummens storlek, hvarom allt i 1894 års proposition funnos bestämmelser. En kommittéledamot har dock i afgifven reservation yrkat ej mindre på dylika stadgandens införande i boställsordningen än ock på den fördelning af byggnads- och underhållsskyldigheten mellan boställshafvaren och församlingen, som för såväl andra som tredje klassens boställen föreslagits i kungl. propositionerna 1889 och 1894.

Sedan nästan alla domkapitel samt de flesta Konungens befallningshafvande och jämväl kamrnarkollegium i dess underdåniga utlåtande den 9 september 1901 befunnits i dessa yrkanden instämma med reservanten,

afläts till 1903 års Riksdag nådig proposition n:o 56 med förslag till ecklesiastik boställsordning, upptagande de af kommittén uteslutna tidsenliga bestämmelserna om de laga husens storlek och heskaffenhet. Beträffande frågan om åstadkommande af en ny fördelning mellan församling och kyrkoherde af byggnads- och underhållsskyldigheten å prästgårdar på landet förklarade sig departementschefen vara af samma mening som reservanten. Men beträffande komministrarne ansåg departementschefen, att för det dåvarande utsikt icke förefanns att rubba den grund för byggnadsskyldighetens utgående, som sedan århundraden ägt bestånd.

I motion n:o 176 framställde emellertid herr *O. W. Redelius* yrkande af innebörd, att samma fördelning, som af Kungl. Maj:ts föreslagits beträffande byggnadsskyldigheten å andra klassens bostadsboställe på landet, skulle gälla äfven å tredje klassens motsvarande boställen, men att tillämpningen af dessa bestämmelser icke skulle i hvarje särskildt pastorat äga rum förrän från och med den dag, då ny lönereglering därstädes begynte tillämpas.

Med detta tillägg till sitt förslag hade herr Redelius utan tvifvel antydt den egentliga anledningen till att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning af Riksdagen åren 1889 och 1894 förkastats. Särskilda utskottet n:o 3 hyste ock den uppfattning, att, så länge nu gällande löneregleringar ägde tillämpning, beträffande nybyggnads- och underhållsskyldigheten icke kunde vidtagas någon mera genomgripande förändring, hvarigenom de vid löneregleringen fastställda förhållandena mellan präst och församling i ekonomiskt hänseende skulle afsevärdt rubbas.

Med de nuvarande löneregleringarnas utlöpande bortfaller således fullständigt det hinder, som vid alla föregående tillfällen, då frågan bragts å bane, stått i vägen för vinnande af en rationell fördelning af byggnads- och underhållsskyldigheten på andra klassens bostadsboställen samt komministrarnes likställande med kyrkoherdarne beträffande nämnda skyldighet. Och ju närmare det lider mot löneregleringarnas utlöpande, desto mindre afsevärdt blir detta hinder.

För en sådan fördelning af byggnads- och underhållsskyldigheten, som låter pastoratet bygga och underhålla bostadshusen, boställshafvaren jordbrukshusen — såsom föreslogs i Kungl. Maj:ts nådiga propositioner till 1889 och 1904 års Riksdagar och jämväl, dock begränsadt till andra klassens boställen, i nådig proposition till 1903 års Riksdag — hafva de starkaste och klaraste skäl städe blifvit anförda. Och torde det skälet särskildt förtjäna att nu beaktas, att bostälленas utarrendering sålunda skulle underlättas, då boställshafvarens rätt att af pastoratet erhålla fri

bostad icke af utarrenderingen berördes och icke heller pastoratets byggnadsskyldighet.

Med eventuellt godkännande af det förslag till byggnads- och underhållsskyldighetens fördelning mellan pastoratet och boställshafvaren, som af Kungl. Maj:t tidigare förelagts Riksdagen och som af mig här förordats, sammanhänger frågan om uppskattningen af bostadsboställes afkastning. Vid nu gällande lönereglerings uppgörande har jämlikt § 4 af kungl. förordningen den 11 juli 1862 boställsafkastningen beräknats efter afdrag för byggnadskostnaden.

Enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning, 6 §, skulle nämnden uppskatta afkastningen till visst penningbelopp *utan* afdrag af kostnaden för byggnadsskyldighetens fullgörande.

Denna nyhet följer af Kungl. Maj:ts förslag (löneregleringslagen §§ 26—29, ecklesiastika boställsordningen §§ 20—21), att ersättningsbelopp för nybyggnad och underhåll af jämväl jordbrukshusen skulle inom pastoratet årligen afsättas, af kyrkorådet förvaltas och efter byggnadsarbetets godkännande eller underhållsarbetets bevisliga fullgörande till boställshafvaren utbetalas.

Det är dock knappast att antaga, att Riksdagen, därest den förpliktade pastoratet att bygga och underhålla bostadshusen, skulle, såsom af Kungl. Maj:t föreslagits, vilja förplikta pastoratet att jämväl vidkännas kostnaden för byggnad och underhåll af jordbrukshusen. Med boställshafvarens rättighet att af pastoratet åtnjuta fri bostad borde gifvetvis följa boställshafvarens skyldighet att utan pastoratets inblandning bygga och underhålla jordbrukshusen, såsom Kungl. Maj:t föreslagit i nådig proposition åren 1889 och 1894 samt beträffande andra klassens boställen jämväl år 1903. Bostadsboställes atkastning skulle alltså fortfarande uppskattas *med* afdrag af kostnaden för den boställshafvaren åliggande byggnads- och underhållsskyldigheten.

För denna boställshafvaren beträffande jordbrukshusen åliggande byggnads- och underhållsskyldighet vore det dock synnerligen lämpligt, att Kungl. Maj:ts förslag om årliga kostnadernas beräkning för hela löneregleringsperioden, beloppets inbetalande till och medlens tillhandahållande genom kyrkorådet gjordes gällande, dock att inbetalningen icke skulle göras af pastoratet, utan af boställshafvaren eller arrendatorn. Sålunda skulle de hittills vanliga ojämnheterna i byggnadskostnadernas fördelning mellan olika boställshafvare såvidt möjligt utjämnas. Och genom dessa kostnaders redovisning inför kyrkorådet skulle erfarenheter vinnas, som

efter hand skulle vid löneregleringens uppgörande medföra större säkerhet beträffande beräkningen af såväl byggnadskostnaden för jordbrukshuset, som ock därmed det afdrag, som borde göras vid uppskattningen af boställets afkastning.

Om således församlingen helt fritages från hvarje förpliktelse beträffande jordbrukshusens nybyggnad och underhåll — undantagandes kyrkorådets plikt att förvalta boställshafvarens för ändamålet inbetalda årsafgifter — men förpliktas, såsom yrkas jämväl i de ofvan nämnda motionerna af herrar D. Persson i Tällberg, Joh. Johansson i Kälkebo, J. A. Jonsson i Hökhult m. fl., att förse boställshafvaren med fri bostad, så bör, då bostadsförhållandena nu skola genom lag ordnas för en längre tid framåt, tillses, att lagbestämmelserna blifva sådana, att de verkligen motsvara måttliga nutida anspråk.

I tvenne afseenden synes mig det kungl. förslaget här gifva skäl till anmärkning.

Det föreslås (ecklesiastik boställsordning 8 § 3 mom.) att för sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum. Förslaget förskrifver sig från de kommitterade, som den 28 mars 1879 afgåfvo sitt underdåniga förslag till ecklesiastik boställsordning. Icke ens vid den tiden ansågos fyra rum motsvara en komministers skäligen behof. Kammarkollegium hade den 29 april 1867 föreslagit, att sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen alltid skulle innehålla 6 boningsrum. Att kommitterade ändock föreslogo, att endast 4 boningsrum skulle kunna medgifvas å tredje klassens boställen, kom sig däraf, att de för ögonen hade icke blott boställshafvarens behof af utrymme utan äfven »den tunga, som komme att drabba vederbörande byggnadsskyldige samt deras förmåga att den bära». Deras förslag var nämligen afsedt att tillämpas redan under de nya löneregleringar, som *före* förslaget eventuella antagande kunde vara fastställda och som, då förslaget af Kungl. Maj:t förelades 1889 års Riksdag, också redan vore det, och det gällde då att icke under löneregleringstiden pålägga församlingen någon ökad tunga.

Detta hinder för tillbörligt tillgodoseende af boställshafvarens berättigade kraf på utrymme och trefnad försvinner i och med löneregleringarnas förestående utlöpande och förefinnes alls icke då, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, i boställsordningens 74 § 3 mom., beträffande de nya bestämmelserna rörande nybyggnad och underhåll af de laga husen, dessa bestämmelser icke skola tillämpas förrän i och med nya löneregleringen, såvida icke annorlunda varder bestämdt genom öfverenskommelse. Men

att fyra boningsrum icke utgöra ett antal, tillräckligt för hemtrefnaden för en på landet bosatt bildad familj, där mannen för sina ämbetsförrättningar och sitt arbete i öfrigt måste disponera ett af rummen, så att endast tre rum skulle återstå till sängkammare, barnkammare, rum för äldre barn, matrum och förmak eller gästrum — det torde icke behöfva någon utförligare bevisning, allraminst då man betänker den förbättring af bostadsförhållandena, som annars i allmänhet inträdt under de 30 år, som förflutit, sedan 1879 års kommitterade uppgjorde sitt förslag och som alltjämt fortgår, och besinnar, att en sätesbyggning, som nu uppföres, är afsedd att motsvara behofven under ett eller två århundraden framåt.

Den andra anmärkningen, som Kungl. Maj:ts proposition är ägnad att framkalla beträffande bostadens föreslagna beskaffenhet, gäller stadgandet om sätesbyggning på andra klassens bostadsboställe. I 1903 års nådiga proposition gjordes den eventuella nedsättningen af boningsrummens antal på kyrkoherdeboställe beroende af Kungl. Maj:ts medgifvande i hvarje särskildt fall. I nu föreliggande nådiga förslag har befogenheten att verkställa en dylik nedsättning till lägst fem rum medgifvits synerätten. Härigenom har emellertid stadgandet väsentligen förlorat sin karaktär af undantagsbestämmelse. Och boställshafvaren blefve försatt i det obehagliga läge att nödgas gentemot församlingen gå besvärsvägen eller frestades måhända att till efterträdarens skada, för undvikande af personliga obehag, underlåta att göra boställshafvarens rätt och bästa gällande genom dylika besvär. Stadgandet bör efter mitt förmenande återföras till den formulering, som det erhöll af utskottet vid 1903 års riksdag.

På grund af det anförda får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, att 8, 13, 20, 21 och 74 §§ af Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning och 6, 26, 27 och 28 §§ af Kungl. Maj:ts förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning skola erhålla följande helt eller delvis ändrade lydelse.

8 § (af ecklesiastika boställsordningen).

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen — — —. Där i visst fall på grund af särskilda omständigheter sådant pröfvas skäligt, *ankommer på Kungl. Maj:t att medgifva, att* boningsrummens antal nedsättes till lägst fem.

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas *fem eller sex* boningsrum jämte kök, skafferier, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

13 §.

Å andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet skola sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vagnshus och brunn eller vattenledning för hushållet, för så vidt de där böra enligt denna författning såsom laga hus finnas, af pastoratet nybyggas och underhållas. Öfriga laga hus å sådana bostadsboställen nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

20 §.

1. Vid nybyggnad af *de* laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe, *hvilkas nybyggnad åligger boställshafvaren*, skall den af synerätt vid arbetets godkännande fastställda kostnad godtgöras boställshafvaren af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för sådant ändamål *till* vederbörande kyrkoråd årligen *inbetalas och af detsamma* förvaltas; dock att — — — af det brunna.

Omedelbart efter byggnadsarbetets godkännande skall godtgörelsen till boställshafvaren utbetalas af de på sätt ofvan blifvit nämndt uppsamlade medlen. Hvad — — — inflyta; och behåller *han denna rätt till godtgörelse, äfven sedan han frånträdt* bostället, *intill dess* nybyggnadskostnaden blifvit *honom* på angifvet sätt till fullo godtgjord.

2. Hvad sålunda — — — beklädnad.

3. Sedan nybyggnad eller förbättring — — — förskott af de *medel*, som finnas *för ändamålet* uppsamlade, därest han ställer fullgod säkerhet för det förskotterade beloppet.

21 §.

Kostnaden för underhåll — — — af de laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe, *hvilka det åligger boställshafvaren att underhålla*, skall, på sätt här nedan sägs, boställshafvaren godtgöras af de medel, som — — — för detta ändamål *till* vederbörande kyrkoråd årligen *inbetalas och af detsamma* förvaltas.

Då boställshafvaren — — — utbetalas af de *för ändamålet* uppsamlade *medlen*. Har för arbete, som nu är sagdt — — — tillämpning.

Därest — — — tillgängliga; och behåller *han denna rätt till godtgörelse, äfven sedan han frånträdt* bostället, *intill dess* den underhållskostnad, för hvilken han är berättigad till ersättning, blifvit *honom* till fullo godtgjord.

74 §.

4. Där beträffande bostadsboställe af andra och tredje klassen på landet pastoratet med boställshafvaren öfverenskommer, att de i 8, 13, 20 och 21 §§ af denna boställsordning upptagna bestämmelser skola tillämpas, innan lönereglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning inom pastoratet träder i kraft, begäre *endera laga syn*. Synerätten skall därvid för hvart och ett af *de laga husen* dels meddela erforderliga föreskrifter om dess försättande i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger, dels noggrant uppskatta den kostnad, som kan antaga sedermera böra utgå för den *boställshafvaren* åliggande — — — fastställer *de belopp, hvilka* intill löneregleringsperiodens slut skola af *boställshafvaren* hvarje år till kyrkorådet inbetalas för beräknade årliga medelkostnaderna såväl för nybyggnad och förbättring, som nyss är sagd, som ock för underhåll; skolande om dessa *medels* utgörande — — — bestämmelserna i 8, 13, 17, 20, 21, 49 och 60 §§ af denna boställsordning tillämpas.

De redaktionella ändringar i öfrigt, som må befinnas lämpliga, och de ändringar i andra paragrafer, som möjligen finnas blifva en följd af bifall till den här föreslagna lydelsen af 13 § i Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning, såväl som ändringar af numren på §§ i löneregleringslagen efter 26 §, torde af vederbörande utskott föreslås.»

Utskottet har vid den nu föreliggande frågans behandling jämväl tagit i öfvervägande hvad dels herr *D. Persson* i Tällberg och dels herr *J. Johansson* i Kälkebo i sina motioner n:is 288 och 289 — hvilka motioner emellertid icke utmynna i yrkanden om ändring i det nu föreliggande förslaget — yttrat rörande de af Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna i fråga om nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid de ecklesiastika boställena.

I motiveringen till sin i motionen n:r 288 gjorda hemställan att Riksdagen, med afslag å propositionen n:o 88, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande af nytt förslag till prästerskapets aflöning, byggdt på vissa af honom angifna grunder, bland andra, att de ecklesiastika boställen, som äro förenade med jordbruk, skulle försäljas och församlingarna åläggas tillhandahålla ordinarie tjänsteinnehafvare bostad med nödiga uthus m. m., har herr Persson anført:

»Då jag sålunda anser, att prästerna böra befrias från jordbruk, kan jag icke heller ansluta mig till det stadgandet i Kungl. Maj:ts i proposition n:o 84 framlagda förslag till ecklesiastik boställsordning, som föreskrifver, att »å andra och tredje klassens bostadsboställen på landet skola

alla laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren». Ty om man med fog kan säga, att prästens ämbetsställning och utbildning äro inrik-tade på fyllandet af helt andra uppgifter än skötsel af jordbruk med där-till hörande bineringar, så torde detta i än högre grad kunna sägas, då det gäller uppförandet af åbyggnader. Prästen bör, ostörd af omsorgen om skog, åker och äng, helt få ägna sin tid och sina krafter åt uppbyg-gande af Guds församling och icke af lador och visthus m. m. Det synes mig också vara meningslöst att ålägga prästen en sådan börda som att sköta om byggande och underhåll af hus, då han ändå skulle blifva be-rättigad till full ersättning för därmed förenade kostnader.»

Herr Johansson, hvilken i motionen n:o 289 yrkat afslag å Kungl. Maj:ts förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning, med hem-ställan om förnyad utredning och förslag i ämnet på grundvalen af hvad i motionen närmare angifvits, har i motiveringen yttrat, bland annat:

»Däremot är det nog nödvändigt, åtminstone på landsbygden, att prä-sterna förses med bostäder, hvilka böra både byggas och underhållas af församlingarna. Att ställa underhållet på prästerna, då i allt fall försam-lingarna skola hålla pengarne för samma underhåll, kan ej vara lämpligt och däremot tala rent praktiska skäl. Till bostad bör höra trädgårdsland. Att befria prästen från skatter för samma underhåll bör ej medgifvas.»

Genom förevarande proposition har Riksdagens pröfning ånyo under-ställts en fråga, hvilken sedan medlet af förra århundradet upprepade gånger förut varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet och jämväl i öfrigt varit underkastad utredningar och förslag, ehuru frågan af skäl, som i det följande närmare beröras, allt hitintills icke vunnit sin lösning.

Från Riksdagens sida hafva nämligen framställningar i ämnet gjorts åren 1854, 1857, 1863, 1876 och 1897. Författningsförslag hafva utarbe-tats dels af en år 1861 tillsatt kommitté för uppgörande af förslag till allmänt ordnande af prästerskapets aflöning, dels af kaminarkollegium åren 1865 och 1867, dels af särskildt utsedda kommitterade, hvilkas förslag afgafs den 28 mars 1879, dels ock slutligen af en den 22 oktober 1897 tillsatt kommitté, hvars förslag, afgifvet den 17 augusti 1900, legat till grund för nu ifrågavarande proposition. Genom propositioner till 1889, 1894 och 1903 årens riksdagar hafva förslag till ecklesiastik boställs-ordning förelagts Riksdagen till antagande.

Beträffande de förhållanden, som föranledt det nu ifrågavarande för-slagens framläggande, samt de grunder, hvarpå samma förslag är byggdt,

Historik.

tillåter sig utskottet, i hufvudsaklig anslutning till de anföranden till statsrådsprotokollet som af vederbörande departementschef gjorts vid föredragning inför Kungl. Maj:t af de två förslag som underställts Riksdagen 1903 och innevarande Riksdag, erinra om följande:

Enligt 26 kap. 2 § byggningsbalken skall i prästgård vara stufva med två kamrar, kök, brygghus med bakugn, bod med dubbel botten och loft, visthus, lada med tu golf och loga, samt fähus och stall, alla till den storlek och beskaffenhet, som blifvit bestämdt i kungl. resolutionen den 1 augusti 1727. Dessa hus, kallade socknemännens sju laga hus, skola socknemännen antvarda kyrkoherden färdiga med tak och innanrede, och han är sedan skyldig att hålla dem vid makt med egen kostnad. När husen af ålder och bruk och ej af prästens vanrykt förfalla, skola socknemännen dem bygga och bättra på sin kostnad. Men om prästgård efter dess ägor och lägenheter tarfvar flera hus, skall prästen bygga och uppehålla dem själf eller gälda det som brister. Finnes vid husesyn, att präst byggt mer, än han i årlig byggnad bort, skall han därför njuta betalning af den, som efterkommer; dock må hus, som i 27 kap. 3 § stå för tre års byggnad, räknas å prästbol för fem års byggnad, och de mindre därefter. Bygger präst flera hus, än prästgård tarfvar, till sin bekvämlighet, och vill ej den, som sedan i hans ställe kommer, behålla dem efter laga mätning, må han, som byggt, dem bortföra.

Dessa föreskrifter — hvilka gälla endast å landet belägna kyrkoherdeboställen — hafva, i hvad prästens egen byggnadsskyldighet angår, närmare bestämts genom kungl. resolutionen på prästerskapets besvär den 10 augusti 1762. Däri erinrades, att Kungl. Maj:t uppå allmogens besvär år 1727 resolverat, till förekommande af egenvillighet å bägge sidor, huru många hus icke allenast till antalet utan ock till ett visst mått eller alntal församlingen ålåge bygga, och på det att vid den öfriga byggnaden, som af prästerna själfva borde besörjas, i lika mätto lag och icke domarens godtycke måtte äga rum, meddelades föreskrift om storleken och beskaffenheten af vissa hus, som prästerna hade att bygga i mangården, och vissa hus, som borde finnas i ladugården.

Stadgandet i 26 kap. 2 § byggningsbalken om kyrkoherdes och socknemännens gemensamma underhållsskyldighet beträffande socknemännens sju laga hus har ofta gifvit anledning till tvister mellan präst och församling, i det man än velat ålägga boställshafvaren all underhållsskyldighet, utom när husen tarfvat ansenlig förbättring, såsom t. ex. anbringande af nytt tak, än åter velat anse boställshafvaren pliktig att afhjälpa endast sådana brister, som genom hans vanvård uppkommit. Försök vid riksdagarna åren 1834—35, 1850—51, 1853—54 och 1856—58

att åstadkomma förändring eller förklaring af detta stadgande hafva alla strandat.

Äfven chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade år 1861 i en skrifvelse till den kommitté, som då var tillsatt för uppgörande af förslag till allmänt ordnande af prästerskapets aflöning, att tydligare bestämmelser rörande underhållsskyldigheten af de sju laga husen utan tvifvel vore behöfliga. Departementschefen ifrågasatte, om icke ämnets svårigheter skulle kunna lösas därigenom, att byggnads- och underhållsskyldigheten af alla laga husen å prästgårdar delades så, att pastor finge vissa och församlingen vissa hus att ensam både bygga och underhålla, och om det icke skulle vara ändamålsenligt, att alla hus, som för en passande bostad åt pastor erfordrades, af församlingen på landet likasom i stad byggdes och underhölles, men att däremot pastor likasom andra boställshafvare själf byggde och underhölle de hus, som för boställets skötsel erfordrades, därigenom ock bostälленas utarrenderande kunde underlättas.

Att den bostad, församling för närvarande har skyldighet att åt pastor bygga, ej motsvarar nutidens måttligaste fordringar på utrymme och bekvämlighet, uttalades äfven i nämnda skrifvelse. Riksdagen har för sin del bekräftat detta. I skrifvelse den 28 januari 1863, däri Rikets Ständer anhöllo, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för ständerna framlägga förslag till ecklesiastik boställsordning, erinrades, att gällande stadganden om de ecklesiastika bostälленas bebyggande och häfd vore föråldrade och ofta otillämpliga, att med hänsyn till förändrade lefnadsvanor och behof samt ett alldeles omgestaltadt jordbrukssätt ej blott de föreskrifna boställshusen vore ömsom otillräckliga ömsom öfverflödiga, utan äfven åtskilliga bestämmelser om villkoren för tillgodogörande af boställes afkastning måste förefalla onyttiga och föråldrade, om ej till och med menliga, samt att det på dessa och andra anförda skäl vore uppenbart, att en ny byggnadsordning vore ett trängande behof lika mycket för de byggnadsskyldiga som för boställshafvarne.

De förslag i ämnet, som under åren 1861—1879 utarbetades, utgingo alla från den af chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade grundsats om fördelning af nybyggnads- och underhållsskyldigheten mellan pastor och församling. Denna fördelning utfördes i det af kommitterade år 1879 framlagda förslaget så, att till de så kallade mangårdshusen hänfördes sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vagnshus och brunn för hushållet, hvilka samtliga hus skulle af pastoratet byggas och underhållas, hvaremot till så kallade ladugårdshus räknades spannmålsbod, redskapshus, stall, fåhus, fårhus, svinhus, lador och

logar, badstuga och mälthus, källare för rotfrukter och brunn för ladugården, hvilka skulle byggas och underhållas af boställshafvaren.

Detta förslag blef i hufvudsak upptaget i den nådiga proposition, som, efter det kyrkomötet år 1888 afgifvit infordradt yttrande, framlades för 1889 års Riksdag. Utan att ingå i granskning af förslaget detaljer afslog dock andra kammaren den nådiga propositionen, och af sådan anledning förföll frågan vid denna riksdag. Förslaget framlades ånyo i proposition till 1894 års Riksdag, men blef ej heller då antaget, hufvudsakligen till följd af meningsskiljaktighet beträffande fördelningen af byggnads- och underhållsskyldigheten. Dock blef förslaget, denna gång föremål för fullständigare pröfning, särskildt inom första kammaren.

Frågans fall vid 1894 års riksdag synes förnämligast hafva föranledts af den förändring, som den nådiga propositionen afsåg att genomföra i afseende å en viss klass af boställen, nämligen komministrars och öfriga tredje klassens bostadsboställen på landet.

Den för socknemännen i lag stadgade skyldighet att bygga och underhålla särskilda hus å prästgårdar på landet har icke någon motsvarighet beträffande komministers-, kapellpredikants- och pastoratsadjunkters boställen därstädes. Om socknemännen å dylika boställen hafva nybyggnads- och underhållsskyldighet, beror sådant på särskilda undantagsstadganden eller medgifvanden.

I ett inom prästeståndet vid 1862—63 års riksdag uppgjort förslag till ny boställsordning uttalades den önskan och förhoppning, att i afseende på de laga husen å komministersboställen måtte införas samma fördelning af byggnads- och underhållsskyldigheten, som föreslagits i fråga om kyrkoherdeboställena. Kammarkollegium upptog i sina förslag åren 1865 och 1867 samma grundsats om komministrarnes m. fl. likställande med kyrkoherdarne, och såsom skäl härför åberopades, att den byggnadsskyldighet, som i allmänhet vidlåde komministersboställenas ganska ofta svagt aflönade innehafvare, vore för dem högst tryckande.

De kommitterade åter, som år 1879 afgåfvo förslag till förordning om prästerskapets boställen, hänvisade till att församlingarnas förpliktande att utgöra byggnads- och underhållsskyldighet haft ett allt annat än välgörande inflytande på förhållandet mellan präst och församling. Kommitterade kunde därför icke tillstyrka några stadganden, genom hvilka enahanda olägenheter skulle framkallas äfven å de hittills därifrån förskonade bostadsboställena af tredje klassen på landet, utan hemställde, att byggnads- och underhållsskyldigheten å dessa boställen fortfarande såsom hittills måtte åläggas boställshafvarne.

En af de kommitterade var härutinnan af annan mening. Han fram-

höll, att de reglerade komministerslönerna vore otillräckliga för anständig bärgning, och yrkade, att församlingarna måtte förpliktas att åt sina komministrar och kapellpredikanter, på enahanda sätt som åt sina kyrkoherdar, bygga och underhålla bostadshus jämte alla därtill hörande byggnader. Denna mening omfattades äfven vid förslagets granskning i högsta domstolen af dess samtliga i granskningen deltagande ledamöter, och i det förslag till ecklesiastik boställsordning, som år 1888 öfverlämnades till kyrkomötet för inhämtande af dess yttrande, var, i 14 §, bestämmelsen om det antal boställets hus, som skulle af pastoratet byggas och underhållas, afsedd att gälla för såväl tredje klassens (komministrars m. fl.) som andra klassens (kyrkoherdars) boställen på landet. Kyrkomötet fann de i denna paragraf intagna bestämmelser om fördelningen af nybyggnads- och underhållsskyldigheten å kyrkoherdeboställena vara i och för sig ändamålsenliga och hade, under visst förbehåll, icke något att erinra mot att sådan ändring i allmänna lagen vidtoges.

Samma stadgande angående byggnads- och underhållsskyldigheten, som sålunda förelades kyrkomötet, upptogs i den nådiga proposition, som afgafs till 1889 års Riksdag, och likaså, sedan kyrkomötet än en gång blifvit hört och därvid gjort enahanda förbehåll som förut, i den förnyade proposition, som aflämnades till 1894 års Riksdag.

Sistnämnda Riksdags lagutskott, som fann sig icke kunna tillstyrka antagande af 14 §, sådan den lydde i propositionen, anförde såsom skäl härför, att en förändring i bestämmelserna om byggnads- och underhållsskyldigheten icke borde medföra ökad tunga för församlingarna, utan den byggnads- och underhållsskyldighet å komministersboställena, som församlingen skulle öfvertaga, borde motsvaras af lättnad i samma skyldighet å prästgårdarna. Utskottet ansåg, att en sådan jämvikt ej skulle vinnas, om propositionen antoges, utan församlingarna komme att få vidkännas en väsentligen ökad byggnads- och underhållsskyldighet. Härtill komme, att de föreslagna bestämmelserna skulle verka synnerligen ojämnt, då väl någon lättnad skulle beredas församlingar med endast kyrkoherde, men tungan skulle blifva särdeles stor i församlingar, där flera komministrar, kapellpredikanter eller pastoratsadjunkter funnes.

Första kammaren antog emellertid en 14 § af innehåll, att sätesbyggning, visthus och hushållskällare skulle å såväl prästgårdar som tredje klassens bostadsboställen på landet byggas och underhållas af pastoratet, men öfriga laga hus af boställshafvaren. Och i öfrigt antog första kammaren det nådiga förslaget med allenast ett par smärre förändringar.

Andra kammaren åter biföll lagutskottets hemställan, att den nådiga propositionen icke måtte bifällas.

På grund af motioner vid 1897 års Riksdag anhöll i skrifvelse den 5 maj samma år Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte, bland annat, till Riksdagens godkännande framlägga förslag till de grunder, som ansåges böra blifva bestämmande vid reglerandet af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande löneregleringar utlupit. I motiveringen till denna skrifvelse erinrades, att vid utredning för uppgörande af förslag till ny lönereglering borde äfven frågan om ändrade bestämmelser angående prästerskapets skyldighet att bygga och underhålla vissa hus å prästgårdar och komministersboställen blifva föremål för undersökning.

Enligt nådigt beslut den 22 oktober 1897 tillsatte Kungl. Maj:t en särskild kommitté, den s. k. prästlöneregleringskommittén, för beredande af de i Riksdagens nämnda skrifvelse ifrågasatta författningarna.

Med underdånig skrifvelse den 17 augusti 1900 aflämnade denna kommitté betänkande jämte förslag dels till *ecklesiastik boställsordning* dels till *förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor* samt anförde därvid följande: Vid öfvervägande af de omständigheter, som kunde vara af vikt för bedömandet af prästerskapets löneförhållanden, hade kommittén fast sin uppmärksamhet särskildt vid den af Riksdagen framhållna skyldighet för prästerskapet att nybygga och underhålla vissa boställshus. Kommittén hade därvid funnit, att största olägenheten af den byggnadsskyldighet, som för närvarande åläge boställshafvarne, bestode däruti, att bördan af boställshusens nybyggnad så ojämnt och orättvist fördelades å de boställshafvare, som efter hvarandra begagnade boställets hus, och att denna olägenhet mest kännbart drabbade de boställshafvare, komministrarne, som på en gång hade den största byggnadsskyldigheten och den minsta förmågan att uppbära densamma. Kommittén hade tillika funnit, att den beräkning af boställsförmånens värde, som vore en nödvändig förutsättning för reglering af prästerskapets aflöning, ytterst berodde af byggnadsskyldighetens uppskattning, men att en sådan uppskattning omöjligen kunde blifva tillförlitlig, så länge denna skyldighet i verkligheten vore ytterst ojämnt fördelad å olika innehafvare af samma boställe. Det vore därför, enligt kommitténs uppfattning, ej blott med hänsyn därtill att ett af de allvarsammaste bekymren för det svagast aflönade prästerskapet måtte snarast möjligt undanröjas, utan än mera för de framdeles forestående löneregleringarnas riktiga utförande af synnerlig vikt, att sådana anordningar kunde snart vidtagas, som medförde en jämn och rättvis fördelning af byggnadsskyldigheten. Därför hade kommittén ansett sig böra framlägga ofvannämnda båda författningsförslag, hvilka afsåge att, utan rubbning af byggnadsskyldighetens nuvarande fördelning mellan prästerskapet och socknemännen, åvägabringa en jämn fördelning af denna

skyldighet mellan boställshafvaren och hans efterträdare och på samma gång förbereda den tillförlitliga uppskattning och reglering af byggnadskostnaden, som blefve erforderlig i samband med förestående löneregleringar.

För vinnande af det sålunda angifna målet hade kommittén vid utarbetande af de framlagda författningsförslagen i främsta rummet byggt på en anordning, hvartill närmaste uppslaget gifvits i ett kammarkollegii utlåtande af den 5 maj 1893, nämligen inrättandet af byggnadslånekassor.

Enligt kommitténs förslag skulle för hvart och ett af rikets stift, utom Lunds och Visby, inrättas en ecklesiastik byggnadslånekassa, som skulle hafva till uppgift hufvudsakligen att anskaffa och till vederbörande byggnadsskyldiga präster utlåna penningar till bestridande af kostnaderna för nybyggnad och vissa större förbättringar af laga hus vid de ecklesiastika bostadsboställena inom stiftet äfvensom att öfvervaka vård och underhåll af sådana hus samt tillse, att nybyggnad eller förbättring, för hvilken lån ifrågakomme, utfördes på ändamålsenligt och för hvarje särskildt boställe lämpligt sätt. Äfven byggnadsskyldiga pastorat och församlingar skulle emellertid, om de så önskade, kunna för bekostande af dem åliggande nybyggnad erhålla lån ur dessa kassor. För anskaffande af nödiga medel till utlåning skulle byggnadslånekassorna äga upptaga lån mot reverser eller tryckta, endast från vederbörande kassas sida uppsägbara obligationer, hvarom närmare bestämmelser vore att motse i reglementen, som komme att för de särskilda kassorna fastställas af Kungl. Maj:t.

Stadganden i nu angifvet syfte funnos intagna i kommitténs förslag till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor. Kommittén hade emellertid ansett uppenbart, att boställshafvares rätt att för utförd nybyggnad upptaga lån, hvilkas annuiteter komme att framgent belasta bostället och följande tjänstnehafvare, förutsatte särskilda bestämmelser och en ganska noggrann kontroll till skyddande af såväl tjänstbefattningens som kassornas rätt och intressen. För att härutinnan bereda erforderlig ordning och trygghet kunde de bestämmelser, som i 18:de seklet införts om laga byggnadsskyldighet och om husesyner å prästgårdar och komministersboställen, icke vara tillfyllestgörande. De omsorgsfullt utarbetade bestämmelser härom, hvilka af Kungl. Maj:t genom nådiga propositioner åren 1889 och 1894 varit till Riksdagens pröfning framlagda, hade kommittén däremot ansett i allt väsentligt motsvara fordringarna på en ändamålsenlig boställsordning. Dock hade kommittén förmenat, att den af kommittén åsyftade regleringen af byggnadsskyldigheten icke borde göras beroende af samma vanskligheter, som vid föregående tillfällen hindrat

antagandet af erkända förbättringar, och att förty alla tvisteämnen mellan församlingar och boställshafvare borde så vidt möjligt undvikas.

Kommitténs förslag till ecklesiastik boställsordning innehöll därför icke några bestämmelser om antalet, storleken och beskaffenheten af socknemännens laga hus eller om deras och boställshafvarnes inbördes förhållande; den nya boställsordningen skulle icke medföra någon ändring i hvad därutinnan gällde enligt lag eller häfd. Men i öfrigt upptog förslaget de stadganden rörande boställshusen, ägornas häfd, boställshafvarnes skyldigheter, husesyners förrättande m. m., som kommittén ansett behöfliga och hvilka till stor del öfverensstämde med det af Kungl. Maj:t genom ofvannämnda propositioner för Riksdagen framlagda förslag till ecklesiastik boställsordning. De af kommittén vidtagna ändringar i sistnämnda förslag åsyftade hufvudsakligen att lämpa boställsordningens bestämmelser efter de med byggnadslånekassorna inträdande förhållanden.

Beträffande kommitténs underlåtenhet att föreslå nya lagbestämmelser rörande församlingarnas nybyggnads- och underhållsskyldighet anförde kommittén särskildt i sitt förenämnda betänkande, att denna underlåtenhet berott dels därpå att bestående förhållanden svårigen kunde rubbas under nu löpande löneregleringsperiod, dels därpå att kommittén ansett ordnandet af församlingarnas och prästerskapets byggnadsskyldighet för nästa löneregleringsperiod kunna och böra ske vid och genom löneregleringen; och sade sig kommittén hafva för afsikt att i sitt förslag om grunderna för de nya löneregleringarna intaga för detta ändamål erforderliga bestämmelser.

Sedan på grund af nådiga remisser dels vederbörande hörts öfver ifrågasvarande båda förslag, dels högsta domstolen afgifvit yttrande öfver förslaget till ecklesiastik boställsordning, anmäldes författningsförslagen inför Kungl. Maj:t den 31 december 1902. Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet tillstyrkte därvid antagande af förslaget om inrättande af byggnadslånekassor såsom enligt hans mening innebärande en god utväg till afhjälpan eller lindrande af de olägenheter, som följde af nybyggnadskostnadens ojämn fördelning mellan de särskilda innehafvarne af ett boställe. Däremot kunde departementschefen icke dela kommitténs åsikt, att för befordrande af förslagets framgång andra viktiga frågor, som länge väntat på sin lösning, skulle skjutas å sido till en del därför, att det dittills visat sig svårt att beträffande dem åstadkomma enighet. Sålunda ansåg departementschefen nödvändigheten bjuda, att i boställsordningen intoges nya, tidsenliga stadganden om de laga husens storlek och beskaffenhet. Äfven en ny fördelning mellan församling och kyrkoherde af nybyggnads- och underhållsskyldigheten å prästgårdar på landet fann departementschefen

vara af behovet påkallad. Den bestämmelse, som i sistnämnda afseende fanns intagen i 1894 års förslag till boställsordning och gick därpå ut, att pastoratet skulle nybygga och underhålla alla hus, som erfordrades för en passande bostad åt kyrkoherden, eller de s. k. bostadshusen, men att de hus, som behöfdes för boställets skötsel, de s. k. ladugårds- eller jordbrukshusen, borde nybyggas och underhållas af boställshafvaren, innefattade enligt departementschefens tanke en ändamålsenlig reglering af ifrågavarande skyldighet och syntes desto hellre böra inflyta i den nya boställsordningen, som densamma otvifvelaktigt skulle underlätta bostäl- lenas utarrendering, hvarom särskildt förslag framlagts af prästlönereg- leringskommittén.

I öfverensstämmelse med de af föredragande departementschefen så- lunda uttalade åsikter hade han låtit verkställa en omarbetning af kom- mitténs förslag till ecklesiastik boställsordning. Därvid hade i boställs- ordningen införts bestämmelser om storleken och beskaffenheten af de laga husen å bostadsboställen samt i 13 § meddelats ett stadgande af innehåll, att å andra klassens (kyrkoherdars) bostadsboställen på landet själfva bo- stadshusen skulle nybyggas och underhållas af pastoratet men öfriga laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren. Äfven åtskilliga detalj- bestämmelser såväl i kommitténs förslag till boställsordning som i för- slaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor hade omarbetats, hufvudsakligen med anledning af anmärkningar, som framstälts i de öfver- förslagen afgifna yttrandena.

Med bifall till föredragandens därom gjorda hemställan beslöt Kungl. Maj:t, ej mindre att nyssnämnda omarbetade förslag till ecklesiastik boställsordning skulle föreläggas Riksdagen till antagande, än äfven att Riksdagens yttrande skulle inhämtas öfver det omarbetade förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor; och blefvo i enlighet här- med särskilda nådiga propositioner aflåtna till 1903 års Riksdag.

Båda propositionerna undergingo vid Riksdagen förberedande behand- ling af ett särskildt utskott.

Beträffande förslaget om inrättande af byggnadslånekassor ansåg sig utskottet icke kunna, åtminstone under dåvarande förhållanden och i den form, dessa låneinrättningar i det framlagda förslaget erhållit, förorda införande af detta system för bestridande af byggnadskostnaderna vid prästernas boställen. Utskottet anmärkte, att om utsikt skulle förefinnas till fördelaktig afsättning af obligationer för ifrågavarande ändamål, det blefve nödvändigt förebygga, att de särskilda lånekassorna genom obli- gationer af ett tiotal olika typer komme att konkurrera med hvarandra å lånemarknaden. Härför skulle enligt utskottets uppfattning erfordras

inrättande af en centralanstalt, närmast i öfverensstämmelse med allmänna hypoteksbanken, hvilken skulle hafva till uppgift att ombesörja upplåningen och vid behof tillhandahålla stiftskassorna erforderliga medel för utlämnande af byggnadslån. Dessutom antog utskottet, att för vinnande af önskvärd kredit det blefve nödigt att bereda upplåningen stöd af statsgaranti i någon lämplig form, exempelvis sålunda, att staten lämnade den centrala upplåningsanstalten en garantifond i obligationer. Äfven om emellertid upplåningen anordnades på sådant sätt, vore det enligt utskottets mening icke antagligt, att lån för ifrågavarande ändamål skulle kunna erhållas efter så billiga räntevillkor, som på hvarje särskild tid vore å allmänna lånemarknaden gällande för statens obligationer. Och då den centrala upplåningsanstalten måste hållas skadeslös för möjligen af en eller annan anledning uppkommande förluster, hvadan densamma vid utlämnande af lån måste tillgodoföra sig en något högre ränta än den, som vid inlåningen betingats, skulle räntan å byggnadslånen säkerligen ej kunna hållas så låg, som prästlönereregleringskommittén antagit, eller efter 4 till 4 $\frac{1}{2}$ procent. I betraktande häraf och då vid bestämmande af amorteringsprocenten varaktigheten för de byggnadsarbeten, hvilka skulle bekostas genom byggnadslån, måste beräknas med stor försiktighet, så att dels all risk blefve för byggnadslånekassorna utesluten därför, att amorteringstiden för ett erhållet lån icke hunnit gå till ända, innan den byggnad, för hvilken lånet erhållits, måste mot ny utbytas, och dels en framtida boställshafvare icke blefve jämsides med annuitetens utgörande alltför mycket betungad med reparationskostnader å en af ålder och röta hårdt medtagen byggnad, befarade utskottet, att annuiteten för ett boställe framdeles, sedan byggnadslån lämnats å boställshafvarens alla laga hus, möjligen kunde finnas öfverstiga årliga genomsnittskostnaden för byggnadsskyldighetens utgörande enligt nu gällande ordning. Vidare framhöll utskottet, att förvaltningskostnaderna för de föreslagna kassorna skulle blifva afsevärdt höga, helst om, på sätt utskottet ansett nödigt, jämte stiftslånekassorna en centralanstalt för upplåningen inrättades. Slutligen omförmälde utskottet, hurusom däriom uttalats farhåga, att införande af det föreslagna lånesystemet med däraf följande, å boställena hvilande annuiteter måhända skulle kunna verka hindrande för en eller annan reform, som i afseende å byggnadsskyldigheten eller andra förhållanden vid de ecklesiastika boställena tilläfväntys kunde i sammanhang med ny lönerreglering för prästerskapet eller eljest framdeles finnas vara önskvärd. På grund af hvad sålunda anförts hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anmäla, att Riksdagen ansett de föreslagna bestämmelserna angående ecklesiastika byggnadslånekassor icke böra utfärdas.

Vidkommande den föreslagna nya boställsordningen hade utskottet icke något hufvudsakligt att anmärka mot de i densamma intagna stadganden om boställshusens antal, storlek och beskaffenhet. I fråga om skyldigheten att nybygga och underhålla de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen uttalade utskottet den uppfattning, att i nuvarande ordning för denna skyldighets utgörande icke kunde, så länge nu gällande löneregleringar för prästerskapet ägde tillämpning, vidtagas någon mera genomgripande förändring, hvarigenom de vid löneregleringen fastställda förhållanden mellan präst och församling i ekonomiskt hänseende afsevärdt rubbades. Skulle någon sådan förändring genomföras, borde enligt utskottets uppfattning detta ske först i sammanhang med nya löneregleringar för prästerskapet. Då i det af Kungl. Maj:ts framlagda förslaget förhållandena vid de i stad belägna boställena och tredje klassens (komministrarnes) boställen på landet lämnats oförändrade, samt med den föreslagna regleringen å andra klassens boställen på landet allenast åsyftats att utan väsentlig rubbning i den proportion, i hvilken byggnadsskyldigheten vid dessa boställen i verkligheten utgjordes af boställshafvare och församlingar, dels upphäva den till missförstånd och tvister ledande gemensamheten mellan pastor och socknemän i underhållsskyldigheten för vissa hus å ifrågavarande boställen dels införa en lämpligare fördelning af de laga husen mellan pastor och församling, anslöt sig utskottet till Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Däremot och då utskottet ansett sig ej kunna förorda inrättandet af de föreslagna ecklesiastika byggnadslånekassorna, kunde utskottet gifvetvis icke tillstyrka antagandet af de stadganden i boställsordningen, hvilka för sin tillämpning förutsatte dylika kassor. För åstadkommande af den jämna och rättvisa fördelning af byggnadsskyldigheten mellan de särskilda innehafvarne af ett boställe, som man velat vinna med tillhjälp af nämnda kassor, föreslog utskottet i stället införande i boställsordningen af bestämmelser om årsberäkning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de allmänna grunderna för de stadganden, som i sådant afseende funnits intagna i 1894 års förslag. I öfrigt föreslog utskottet vissa smärre ändringar i det till dess behandling öfverlämnade förslaget till boställsordning; och hemställde utskottet, att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke kunnat oförändradt antagas, ville för sin del antaga en ecklesiastisk boställsordning, affattad i enlighet med de af utskottet framställda förslag.

Vid den slutliga behandlingen af de nådiga propositionerna stannade Riksdagens båda kamrar i skiljaktiga beslut. I fråga om förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor godkände första kamma-

ren en inom det särskilda utskottet afgifven reservation, åsyftande en anmälan för Kungl. Maj:t därom, att Riksdagen vid granskning af berörda förslag endast funnit skäl till den erinran, dels att för vinnande af det med stiftskassorna afsedda ändamål vore en nödvändig förutsättning, att en centralanstalt inrättades, som hade att ombesörja upplåningen af de för stiftskassorna erforderliga medel, dels att för den upplåning, som af centralanstalten skulle ombesörjas, icke kunde undvaras stödet af statsgaranti i någon lämplig form. Andra kammaren däremot biföll särskilda utskottets hemställan i denna fråga. Hvad angår boställsordningen, biföll första kammaren det yrkande, som två ledamöter af särskilda utskottet i afgifven reservation framställt därom, att på det någon rubbning af bestående ordning för nybyggnads- och underhållsskyldighetens utgörande vid prästgårdarna på landet icke måtte ske, så länge nuvarande löneregleringar för prästerskapet vore gällande, 13 § 1 mom. i boställsordningen måtte erhålla en af reservanterna föreslagen lydelse, hvarmed de velat utmärka, att nuvarande fördelning mellan prästerskap och församlingar af nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid nämnda boställen skulle bibehållas. I öfrigt antog första kammaren Kungl. Maj:ts förslag till boställsordning, allenast med de af utskottet föreslagna ändringar, hvilka ej ägde sammanhang med frågan om inrättande af byggnadslånkassor. Andra kammaren åter afslog hela det framlagda lagförslaget.

Den utgång, frågan om ecklesiastik boställsordning vid 1903 års Riksdag fick i andra kammaren, torde till väsentlig del hafva berott därpå, att man icke ville binda sig vid något positivt beslut i denna fråga, innan man vore i tillfälle att bedöma, huru boställsordningens bestämmelser skulle passa för de förhållanden, som komme att inträda med de förestående nya löneregleringarna för prästerskapet.

Nu föreligger prästlöneregleringskommitténs förslag angående grunderna för de nya löneregleringarna. Med underdånig skrifvelse den 19 juni 1903 har nämligen kommittén aflämnat betänkande jämte förslag till särskilda författningar angående reglering af prästerskapets aflöning och därmed sammanhängande frågor.

Enligt kommitténs förslag skola lönerna för prästerskapet inom hvarje pastorat, sedan nuvarande lönereglering upphört att gälla, regleras för allenast 20 år i sänder. Därvid bör hvarje innehafvare af ordinarie beställning, kyrkoherde eller komminister, erhålla, jämte fri bostad, aflöning i öfrigt, så beräknad, att honom därigenom beredes en, så vidt sig göra låter, efter tjänstegrad och ämbetsåligganden äfvensom lefnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärning.

Är bostadsboställe upplåtet åt innehafvare af viss prästerlig tjänst,

skall afkastningen af sådant boställe beräknas såsom tillgång till bestridande af aflöningen för samma tjänst. Till bostadsboställe hänför kommittén i detta sammanhang äfven hemman eller lägenhet, som brukas i förening med dylikt boställe. Afkastningen af öfriga löningsboställen skall, så vidt ej boställe är af församling eller enskild person anslaget till aflöning åt prästerskapet inom visst pastorat, ingå till svenska kyrkans gemensamma aflöningstillgångar, hvilka enligt kommitténs förslag skola sammanföras i en särskild fond, kallad kyrkofonden.

Vid beräkning af bostadsboställes afkastning får den nämnd, som har att uppgöra förslag till lönereglering, icke afdraga boställshafvarens kostnader för byggnadsskyldighetens fullgörande å boställets laga hus. Anledningen till denna bestämmelse är, att kommittén ansett byggnadskostnaden böra vederbörande boställshafvare ersättas på annat sätt.

Härom yttrar kommittén i sitt betänkande bland annat: När i kommitténs nu framlagda förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning med afseende å måttet och beskaffenheten af prästerskapets löner uppställts den allmänna fordran att hvarje präst borde erhålla, jämte fri bostad, aflöning i öfrigt, så beräknad, att honom därigenom bereddes anständig bärgning, hade för visso icke någon ny grundsats blifvit uttalad, allenast ny formulering gifvits åt en, hvilken sedan länge varit erkänd. Äfven enligt nådiga förordningen angående allmänt ordnande af prästerskapets inkomster den 11 juli 1862 skulle hvarje tjänstgörande präst erhålla anständig bärgning. Bostadsförmånen, såsom en del af aflöningen, nämndes väl icke uttryckligen i sistberörda författning. Denna innehölle emellertid i 4 § det stadgande, att boställe, som vore afsedt att af löntagare bebos och brukas, skulle till en dess verkliga värde, *efter afdrag* för byggnadskostnaden, motsvarande inkomst beräknas. För den händelse nu afkastningen af bostadsboställe, *utan afdrag* af kostnaden för byggnadsskyldighetens fullgörande å boställets laga hus, beräknades såsom aflöningsförmån, *men en särskild post för bestridande af byggnadskostnaden tillades*, blefve ju prästerskapets inkomster och församlingarnas lönebidrag i båda fallen lika stora, endast med någon skiljaktighet i rubriceringen af aflöningsförmånerna. Utfördes löneregleringen riktigt, erhöle tjänstnehafvaren under alla förhållanden hvad, utöfver kostnaden för bostad, erfordrades för hans bärgning. I förra fallet — med nu gällande ordning — hade han att själf svara för sina boställshus, hvarför boställets afkastning beräknats så mycket lägre; i senare fallet skulle han få åt sig anvisadt ett särskildt byggnadsanslag, men boställets afkastning beräknas så mycket högre.

Sedan kommittén därefter i sagda betänkande framhållit, hurusom afdraget för byggnadskostnaden efter hittills gällande ordning sällan kun-

nat rätt beräknas, samt att för öfrigt en boställshafvare sällan torde visa den förtänksamhet, att han uppsparade hvad af boställsafkastningen beräknats utgöra ersättning för berörda kostnad, och att i allt fall en tillträdande boställshafvare icke ägde att räkna sig till godo hvad företrädaren, som undsluppit nybyggnad, kunde hafva sålunda inbesparat, erinrar kommittén därom att kommittén dels, för afhjälpande i den mån sådant under innevarande löneregleringsperiod kunde ske af de olägenheter, som följde af nu gällande ordning för byggnadsskyldighetens utgörande vid prästerskapets boställen, framlagt sina ofvan omnämnda förslag till ecklesiastik boställsordning och till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor dels ock vid framläggande af dessa förslag uttalat, att ordnandet af församlingarnas och prästerskapets byggnadsskyldighet för nästa löneregleringsperiod enligt kommitténs uppfattning borde ske vid och genom löneregleringen och att för detta ändamål erforderliga bestämmelser vore att motse i kommitténs förslag angående grunderna för de nya löneregleringarna.

De sålunda utlofvade bestämmelserna finnas intagna i 25—29 §§ af kommitténs förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning och äro af hufvudsakligen följande innehåll.

Då lönereglering är i ordningen att företagas beträffande pastorat, där bostadsboställe finnes, bör domkapitlet påkalla laga syn å sådant boställe för utrönande af den kostnad, som af byggnadsskyldighetens fullgörande därstädes föranledes. Synerätten skall, ehvad denna skyldighet åligger boställshafvaren, pastorat eller enskild församling, i fråga om hvarje laga hus å bostället noggrant uppskatta den kostnad för nybyggnad och underhåll, som med tillämpning af föreskrifterna i ecklesiastik boställsordning kan antagas böra utgå under de 20 år, för hvilka löneregleringen skall gälla. På grund af sålunda verkställd uppskattning afgifver synerätten utlåtande angående årliga medelbeloppet under löneregleringsperioden af ej mindre den kostnad för nybyggnad och underhåll, som bör för hvarje byggnadsskyldig beräknas, än äfven de byggnadsskyldighetsavgifter, hvilka må antagas komma att utgå. Beträffande laga hus, som det tillkommer boställshafvare att nybygga och underhålla, fastställer Kungl. Maj:t i sammanhang med pröfning af förslaget till lönereglering ej mindre det ersättningsbelopp, som under löneregleringsperioden skall hvarje år från pastoratet utgå för verkställande af nybyggnad och därmed likställd förbättring samt till gäldande af byggnadsskyldighetsavgifter, än äfven hvad pastoratet har att under samma tid årligen utgöra såsom ersättning för bestridande af underhållskostnad. Önskar pastorat, att dess nybyggnads- och underhållsskyldighet i fråga om de

laga husen å bostadsboställe skall, då tillämpning af ny lönereglering vidtager, för framtiden af boställshafvaren mot ersättning fullgöras, bör pastoratet göra anmälan härom i det yttrande, som pastoratet har att afgifva öfver löneregleringsförslaget. När lönereglering därefter fastställles, bestämmer Kungl. Maj:t hvarje gång för den tid, hvarunder löneregleringen skall gälla, särskildt beträffande nybyggnad och därmed likställd förbättring och särskildt i fråga om underhåll beloppet af den ersättning, som för angifna ändamål bör årligen utgifvas af pastoratet. Hvad sålunda stadgats om pastorat gäller äfven församling, som ensam ansvarar för byggnadsskyldighet å vissa boställshus. Ersättningsbelopp, som blifvit bestämdt till gäldande af kostnad för nybyggnad å bostadsboställe, skall af kyrkorådet för hvarje år inlevereras till stiftets byggnadslånekassa. Om summan af de ersättningsbelopp, som under löneregleringsperioden sålunda inflyta till byggnadslånekassan, öfverskjuter eller understiger summan af de annuiteter och byggnadsskyldighetsavgifter, hvilka fastställts att under samma tid utgå för boställets laga hus, skall öfverskottet eller bristen utjämnas därigenom, att ersättningen för byggnadsskyldighetens fullgörande under nästa löneregleringsperiod bestämmes med hänsyn till angifna förhållande. Årliga beloppet af den ersättning, som till bestridande af underhållskostnad blifvit fastställd, skall af kyrkorådet tillhandahållas boställshafvaren, i den mån han visar sig hafva gjort utgift för honom åliggande underhåll af laga hus. Hafva de till bestridande af underhållskostnad afsedda årliga ersättningsbeloppen ej till fullo tagits i anspråk af boställsinnehafvaren under löneregleringsperioden, äger pastoratet att fritt förfoga öfver återstoden. Skulle åter ersättningsbeloppen understiga hvad boställshafvaren måst för underhållet under löneregleringsperioden utgifva, är han icke berättigad till godtgörelse för bristen.

Härförutom har prästlöneregleringskommittén föreslagit vissa ändringar i och tillägg till de af kommittén framlagda förslagen till ekklesiastik boställsordning och till förordning om ekklesiastika byggnadslånekassor, hvilka ändringar och tillägg kommittén ansett erforderliga, därest byggnadsskyldigheten för nästa löneregleringsperiod skulle ordnas i enlighet med de af kommittén föreslagna grunder.

Sålunda har kommittén bland annat ått en bestämmelse i dess förslag till boställsordning gifvit följande, delvis förändrade innehåll, nämligen att om pastorat eller församling i den ordning, som stadgas i lagen angående reglering af prästerskapets aflöning, anmält önskan att dess nybyggnads- och underhållsskyldighet i fråga om laga hus å boställe skall fr. o. m. den tid, då tillämpning af ny lönereglering vidtager, fullgöras af boställshafvaren mot den ersättning, som i ty fall skall enligt samma

lag utgå, åligger det boställshafvaren att efter angifna tid, sedan husen på pastoratets eller församlingens bekostnad blifvit, jämlikt beslut af synerätt, försatta i fullgodt skick, nybyggnads- och underhållsskyldigheten mot dylik ersättning för framtiden fullgöra; och skall, då på grund häraf nybyggnad eller därmed likställd förbättring blifvit verkställd, det kostnadsbelopp, synerätt vid arbetets godkännande bestämmer, betäckas genom lån från stiftets byggnadslånekassa.

Såsom motiv för den föreslagna bestämmelsen om rätt för pastorat eller församling att få sin byggnadsskyldighet öfverflyttad på vederbörande boställshafvare anför kommittén bland annat följande: Olägenheterna af den nuvarande fördelningen mellan boställshafvare och pastorat af de laga husen å kyrkoherdeboställen på landet samt af gemensamheten i underhållet af pastoratets hus å samma boställen hade gjort det önskvärdt, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten beträffande samtliga laga hus blefve förenad i boställshafvarens hand. Men äfven när nybyggnads- och underhållsskyldigheten icke vore delad, utan helt och hållet åläge pastorater, borde det, enligt kommitténs åsikt, medgifvas pastoratet att öfverflytta sin skyldighet i angifna hänseende å boställshafvaren. Blefve en dylik rätt tillerkänd pastoratet — vare sig dess byggnadsskyldighet omfattade boställets alla laga hus eller endast en del af dem —, skulle helt visst många anledningar till missnöje och osämja mellan boställshafvaren och socknemännen undanröjas. Om jämväl tillsåges, att den ersättning, pastoratet finge sig ålagdt att utgifva till boställshafvaren för fullgörande af nybyggnads- och underhållsskyldigheten å pastoratets laga hus, fastställdes till ett oföränderligt belopp för hvarje år af löneregleringsperioden, skulle pastoratet genom en dylik utjämning af byggnadskostnaderna otvifvelaktigt vinna en ganska afsevärd fördel. Då en församling, hvilken tillsammans med annan församling bildade ett pastorat, fått sig ålagdt att ensam nybygga och underhålla ett eller flera hus å bostadsboställe, eller då byggnadsskyldighet, hvilken åläge två eller flera till samma pastorat hörande församlingar, mellan dem på det sätt fördelats, att en hvar skulle nybygga och underhålla åtminstone *ett* särskildt laga hus, borde jämväl församling, som sålunda hade att ensam ansvara för viss byggnadsskyldighet, tillerkännas rätt att, om hon det önskade, i likhet med pastorat få denna skyldighet mot ersättning fullgjord af boställshafvaren. När arbete för nybyggnad eller underhåll sedermera erfordrades, behöfde boställshafvaren icke vidare vända sig till pastoratsborna med begäran om tillhandahållande af behöfliga medel, utan komme dessa att ställas till hans förfogande antingen genom byggnadslånekassan — vid nybyggnad och därmed likställd förbättring — eller genom kyrkorådet, då det vore

fråga om vanliga reparationer. Beröringen mellan prästen och församlingens medlemmar i ekonomiska ting skulle därigenom så mycket som möjligt undvikas, helt visst till bådas trefnad.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 6 september 1907 af det nu föreliggande förslaget anförde departementschefen vidare följande: *Departements-
chefen.*

»Att i sammanhang med fastställande af grunderna för ny reglering af prästerskapets aflöning äfven en eklestiastik boställsordning bör utfärdas, innefattande fullständiga och tidsenliga stadganden rörande prästerskapets boställen, synes mig vara obestridligt. Behovvet af en dylik författning har länge gjort sig gällande och äfven framkallat flera särskilda förslag i ämnet. Då likväl allt hitintills någon boställsordning ej kunnat utfärdas, har detta, såsom ofvan blifvit antydt, hufvudsakligen berott på svårigheten att under nu gällande löneregleringar för prästerskapet på ett tillfredsställande sätt ordna byggnadsskyldigheten vid boställena. För en kommande löneregleringsperiod borde lösningen af denna fråga ej möta lika stora svårigheter. Man bör ju nämligen vara oförhindrad att vid fastställande af nya grunder för prästerskapets aflöning göra de ändringar i afseende å boställsförmånens åtnjutande, hvilka kunna finnas lämpliga, och kan därefter afpassa boställsordningens bestämmelser.

Frågan om grunderna för reglerandet af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande löneregleringar utlupit, skall af mig i en snar framtid upptagas till behandling i hela dess vidd. Nu vill jag blott uttala min mening i de punkter, som äga sammanhang med den tilltänkta boställsordningen.

Hvad då angår de af prästlöneregleringskommittén föreslagna grunder för de nya löneregleringarna, så är jag till en början ense med kommittén om lämpligheten däraf, att löneregleringsperioden inskränkes till 20 år. Likaledes delar jag kommitténs åsikt, att afkastningen af bostadsboställe jämte därmed i sambruk förenadt löningsboställe bör bibehållas såsom en löneförmån för den prästman, till hvars bostad det förra bostället är afsedt; och jag anser mig jämväl kunna ansluta mig till kommitténs förslag, att afkastningen af de löningsboställen, hvilka ej brukas i förening med bostadsboställen, i regeln skall ingå till kyrkans gemensamma aflöningstillgångar.

Ett godt grepp finner jag kommittén hafva gjort, då densamma föreslagit, att den del af prästerlig boställshafvares aflöning, som är afsedd till betäckande af hans byggnadskostnader vid bostället, skall utgå i form af ett särskildt årligt anslag, som ej får användas för andra ändamål. Med en sådan anordning böra svårigheterna för en boställshafvare att full-

göra sin byggnadsskyldighet kunna väsentligt afhjälpas. Och för pastoratet, som skola tillsläppa medlen för byggnadskostnadernas gäldande, ligger en stor fördel däri, att utgifterna under en lönerегleringsperiod blifva fixerade till ett visst, årligen lika belopp.

Beträffande frågan, i hvilken omfattning nybyggnads- och underhållsskyldighet skall åligga kyrkoherdar och komministrarar vid deras bostadsboställen, kan man väl säga, att kommittén syftat därhän, att för framtiden alla laga hus vid dessa boställen skola nybyggas och underhållas af boställshafvarne. Kommittén har ju föreslagit, att pastoratet och församlingar skulle berättigas att efter därom anmäld önskan få fullgörandet af deras nybyggnads- och underhållsskyldighet vid dylika boställen, sedan ny lönerегlering trädte i tillämpning, öfverflyttadt på vederbörande boställshafvare. Att kyrkoherdar och komministrarar på landet hafva att ansvara för hela byggnadsskyldigheten vid sina boställen, innebär enligt min uppfattning i och för sig icke något oegentligt eller olämpligt. Tvärtom medför en sådan anordning åtskilliga fördelar framför de förhållanden, som råda, då pastoratet bygger. Sålunda kunna vid förekommande byggnadsföretag boställshafvarens önskingar och smak i många stycken lättare tillgodoses, misshälligheter och tvister mellan boställshafvaren och pastoratsborna undvikas och, om bostället utarrenderas, behöfver ej pastoratet inblandas i arrendeförhållandet. Det gäller blott att tillse det boställshafvaren af pastoratet erhåller tillbörlig godtgörelse för de kostnader, som äro förenade med byggnadsskyldighetens fullgörande.

Med denna uppfattning har jag ansett lämpligast, att byggnadsskyldigheten vid såväl kyrkoherdars som komministrars boställen på landet för kommande lönerегleringsperioder ordnas på det sätt, att boställshafvaren i regeln direkt ålägges att nybygga och underhålla alla laga hus men tillika tillförsäkras att af pastoratet erhålla godtgörelse för byggnadskostnaden. Detta sätt att reglera förhållandet har synt mig vara att föredraga framför det af prästlönerегleringskommittén föreslagna villkorliga förfarandet.

Att, på sätt kommittén velat, på boställshafvarne öfverflytta pastoratens och församlingarnas byggnadsskyldighet jämväl vid de i städerna belägna boställena, därtill finner jag ej skäl. Enligt min mening lämpar sig den nuvarande ordningen i afseende å dessa boställens bebyggande bättre för de förhållanden, som äro rådande i städerna; och mig veterligen har sättet för byggnadsskyldighetens fullgörande vid dessa boställen ej gifvit anledning till klagomål.

Kommittén har äfven i sina senast afgifna förslag vidhållit tanken på inrättande af ecklesiastiska byggnadslånekassor. Dock har kommittén,

såsom framgår af hvad jag redan anført, uppmärksammat att, därest de af kommittén föreslagna grunder för de nya löneregleringarna blefve antagna, prästerskapets ställning till kassorna framdeles skulle väsentligt förändras, och föreslagit, att hufvudmannaskapet för kassorna skulle, efter hand som de nya löneregleringarna komme att vinna tillämpning, öfvergå från prästerna till pastoraten. Jag vill nu visserligen ej påstå, att icke de ifrågasatta lånekassorna skulle kunna hafva någon uppgift att fylla och för prästerskapet medföra något gagn, äfven om prästernas byggnadsskyldighet för kommande löneregleringsperioder ordnas så, som jag lika med kommittén anser böra ske, eller på det sätt, att boställshafvarnes byggnadskostnader skola gäldas af pastoraten medelst särskilda därför afsedda medel. Men det lär ej kunna förnekas, att under angifna förutsättning pastoraten blifva de egentliga intressenterna i kassorna; och jag kan för min del under samma förutsättning ej finna behovet af kassornas inrättande så stort, att det må anses utgöra tillräckligt skäl för vidtagande af denna ganska omfattande och kostsamma anordning.

I den 10 november 1905 afgifvet underdånigt utlåtande öfver kommitténs förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning har kammarkollegium antydt huruledes, äfven om anordningen med byggnadslånekassor ej skulle komma till stånd, en reglering af byggnadskostnaderna vid de ecklesiastika bostadsboställena i hufvudsaklig öfverensstämmelse med kommitténs förslag i allt fall kunde ske, om nämligen ett särskildt anslag för bestridande af boställshafvarnes nybyggnadskostnader, i likhet med hvad kommittén i fråga om underhållskostnader föreslagit, årligen afsettes och ställdes under vederbörande kyrkoråds förvaltning. Med anslutning härtill har jag tänkt mig, att saken skulle kunna ordnas på följande sätt.

I enlighet med hvad kommittén föreslagit, bestämmas, vid fastställandet af lönereglering för visst pastorat, de belopp, hvilka skola af pastoratet årligen under löneregleringsperioden utgifvas till godtgörande af vederbörande boställshafvares kostnader dels för nybyggnad och därmed likställd förbättring dels för underhåll af de laga husen å hvarje inom pastoratet beläget boställe af det slag, som nu är i fråga. Dessa medel böra af vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande samt få icke användas för andra ändamål än dem, för hvilka de äro afsedda. Det torde därför blifva nödigt, att kyrkorådet för hvarje boställe bokför särskildt de medel, som anslagits till gäldande af kostnader för nybyggnad och därmed likställda förbättringar, och särskildt hvad som afsetts till bestridande af underhållskostnader. Då nybyggnad eller större förbättring af boställshafvares laga hus förekommer, äger boställshafvaren att för den å byggnadsarbetet nedlagda kostnad, så vidt densamma af syne-

rätt vid arbetets godkännande pröfvas skälig, erhålla godtgörelse af de medel, som för sådant ändamål finnas uppsamlade. Skulle i något fall tillräckliga medel för kostnadens fulla godtgörande ej finnas samlade, skall hvad som brister jämte ränta — hvilken synes mig lämpligen kunna bestämmas att utgå efter fem för hundra — tillhandahållas boställshafvaren allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta. Om boställshafvaren afträder bostället, innan kostnad, hvarom nu är fråga, blifvit till fullo godtgjord, bör det felande beloppet med ränta till boställshafvaren erläggas af efterträdaren, som därefter inträder i sin företrädares rätt i förhållande till pastoratet. När byggnadsarbete af nu ifrågavarande slag blifvit i behörig ordning beslutadt, må boställshafvare, som det åligger att utföra arbetet, kunna till byggnadskostnadens bestridande erhålla förskott af de medel, som för ändamålet finnas tillgängliga, därest han ställer säkerhet för det förskotterade beloppet. Beträffande kostnaden för underhållet af de laga husen förfares sålunda, att då boställshafvaren inför kyrkorådet visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, godtgörelse för denna utgift, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktningssinstrument för arbetet beräknade kostnad, skall till boställshafvaren omedelbarligen utbetalas af de till godtgörande af underhållskostnader afsedda medel, som finnas under kyrkorådets förvaltning, samt att, därest den beräknade kostnaden för sådant arbete, som nyss är sagdt, öferskridits eller boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, han jämväl skall äga att af ifrågavarande ersättningsmedel bekomma godtgörelse för dylika utgifter, så vidt de af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallade. I händelse af influtna medels otillräcklighet äfvensom vid inträffande ombyte af boställshafvare förhålles på enahanda sätt som i fråga om godtgörelse för nybyggnadskostnad.

Till förebyggande däraf, att de ersättningsmedel, som inom pastoraten uppsamlas, blifva använda till bekostande af onödiga eller olämpligt utförda byggnadsarbeten eller till godtgörande af större kostnader, än som för hvarje särskildt arbete kunna anses skäliga, har jag ansett lämpligen kunna i fråga om nybyggnad eller därmed likställd förbättring föreskrifvas, att dylikt arbete icke må företagas utan att beslut därom meddelats af synerätt eller — i fråga om mindre byggnadsföretag — vid ekonomisk besiktning, samt att verkställdt arbete af nu omförmäldt slag skall, innan boställshafvaren må uppbära godtgörelse därför, godkännas af synerätt, som i sammanhang därmed har att pröfva, huruvida den af boställshafvaren å arbetet nedlagda kostnad må anses skälig, och till godtgörande fastställa

det belopp, som pröfvas hafva utgjort skälig kostnad för arbetet. Hvad angår egentliga underhållsarbeten torde, jämte stadganden af det innehåll jag i fråga om dessa arbeten nyss angifvit, i förevarande afseende icke erfordras andra bestämmelser, än att vid husesyner och ekonomiska besiktningar skall — därest boställshafvare efter nästföregående syn eller besiktning antingen för underhållsarbete, som blifvit i behörig ordning föreskrifvet, utgifvit högre belopp än som för arbetet beräknats eller ock gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt — undersökning anställas, huruvida och i hvad mån dylika utgifter varit af behofvet påkallade samt beslut härom meddelas. Såsom villkor för att boställshafvare må kunna lyfta godtgörelse för verkställda underhållsarbeten kommer sålunda att gälla, att boställshafvarens utgifter för arbetet antingen ej öfverstigit den vid ekonomisk besiktning eller af synerätt vid meddelande af beslut om arbetets verkställande därför beräknade kostnad eller ock — därest nyssnämnda kostnad öfverskridits eller arbetet företagits utan föregånget åläggande — vid husesyn eller ekonomisk besiktning särskildt pröfvats och befunnits nödiga.

Den beräkning, som i sammanhang med uppgörande af förslag till lönereglering skall af synerätt verkställas rörande boställshafvares blifvande byggnadskostnader under löneregleringsperioden, bör naturligtvis ske med största noggrannhet. Och i jämförelse med förhållandena vid uppgörandet af de nu gällande femtioåriga löneregleringarna torde ifrågasvarande beräkning för de kommande, blott tjuguariga löneregleringsperioderna kunna blifva ganska tillförlitlig. Dock förefinnes ju alltid den möjligheten, att det vid den tjuguariga periodens slut skall visa sig, att beräkningen icke fullt motsvarat verkligheten och att således summan af de ersättningsbelopp, hvilka vid löneregleringens fastställande ålagts pastoratet att årligen utgifva, antingen öfverskjuter eller understiger summan af boställshafvarens faktiska byggnadskostnader. I sådant fall bör hänsyn till detta förhållande tagas vid nästföljande lönereglering, så att, om öfverskott finnes, detta tages i beräkning såsom en tillgång vid bestämmandet af pastoratets afgifter för den kommande löneregleringsperioden och, därest brist föreligger, pastoratets afgifter för sistnämnda period bestämmas så mycket högre. Prästlöneregleringskommittén har beträffande de till bestridande af underhållskostnader afsedda ersättningsmedlen föreslagit, att öfverskott å dem vid slutet af en löneregleringsperiod skulle få af pastoratet fritt disponeras och att, därest å andra sidan dessa medel befunnes understiga hvad boställshafvaren måst för underhåll under perioden utgifva, han ej skulle vara berättigad till godtgörelse för bristen. För min del finner jag intet skäl, hvarför ej öfverskott å sistnämnda slags

medel skulle lika väl som öfverskott i fråga om nybyggnadsersättning tagas i anspråk för den kommande löneregleringen; och då enligt den af mig föreslagna anordningen boställshafvares anspråk på godtgörelse för underhållsarbeten endast kunna afse kostnader, som af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvats och befunnits nödiga, skulle det enligt min mening vara obilligt att, därest ersättningsmedlen under en löneregleringsperiod ej skulle förslå till betäckande af de så beskaffade underhållskostnader, boställshafvaren under samma period fått vidkännas, därför afklippa hans rätt till godtgörelse.

Om förhållandena regleras så, som jag nu angifvit, torde de ifrågasatta byggnadslånekassorna i vanliga fall ej blifva behöfliga, sedan de nya löneregleringarna trädt i tillämpning. Väl kan det inträffa, att en boställshafvare får sig ålagdt att utföra ett större byggnadsföretag i början af en löneregleringsperiod, innan för byggnadskostnadens bestridande afsedda medel hunnit inom pastoratet samlas till något betydligare belopp; och då kunde det ju vara godt att hafva en byggnadslånekassa att tillita. Men att blott för sådana, såsom man väl får antaga, mera sällan inträffande undantagsfall organisera dylika kassor torde desto mindre kunna ifrågakomma, som vetskaper därom, att medel till godtgörande af hela byggnadskostnaden alltid i sinom tid komma att af pastoratet tillhandahållas, bör för boställshafvaren väsentligt underlätta anskaffandet af nödigt byggnadskapital.

Under innevarande löneregleringsperiod skulle byggnadslånekassorna enligt kommitténs plan hufvudsakligen tjäna det syfte att medelst lindring i byggnadsskyldighetens börda bringa hjälp åt de svagast aflönade prästerna. Särskilda utskottet vid 1903 års Riksdag yttrade härom, att en sådan lindring torde kunna utan förmedling af lånekassor beredas genom anlåtande af befintliga fonders tillgångar, och påpekade hurusom endast med det belopp, som föreslagits att från prästerskapets löneregleringsfond tagas till bestridande af kostnader för lånekassornas förvaltning, en ej ringa hjälp i förevarande afseende kunde lämnas. Genom särskilda, efter nämnda tid meddelade nådiga beslut hafva från prästerskapets löneregleringsfond betydande belopp anvisats till understöd åt svagt aflönade prästmän; och allt fortfarande under innevarande löneregleringsperiod torde hjälp kunna i afsevärd omfattning lämnas behöfvande präster genom sådana anslag. I allt fall torde väl knappast en så vidlyftig och ingripande anordning som inrättandet af ifrågavarande lånekassor böra vidtagas, om den icke är af behovet påkallad jämväl för de förhållanden, som komma att inträda med de nya löneregleringarna.

På grund af hvad jag nu anfört har jag ansett mig icke kunna numera förorda inrättandet af ecklesiastika byggnadslånekassor. Jag har i stället låtit omarbета det af Kungl. Maj:t för 1903 års Riksdag framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning i enlighet med de af mig ofvan angifna grunder. Därvid har jag, så vidt möjligt, bibehållit boställsordningens bestämmelser vid den affattning, som åt dem gifvits af särskilda utskottet vid nämnda riksdag.»

Af den ofvan lämnade redogörelsen torde med tydlighet framgå, att de nu gällande bestämmelserna angående nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid de ecklesiastika boställena samt hvad därmed sammanhänger äro dels i hög grad ofullständiga och dels föråldrade. Olägenheterna af de förefintliga förhållandena likasom behovet af fullständiga och efter nutida omständigheter anpassade bestämmelser lära ock vara så allmänt erkända, att utskottet icke torde behöfva mer än därom erinra.

Utskottet.

Anledningen därtill, att frågan om utfärdande af ecklesiastik boställsordning hittills icke vunnit sin lösning, torde otvifvelaktigt, på sätt departementschefen anfört, berott hufvudsakligen på svårigheten att under nu gällande löneregleringar för prästerskapet på ett tillfredsställande sätt ordna byggnadsskyldigheten vid boställena.

Då till Riksdagens pröfning nu föreligger förslag till lag, som afser att bestämma nya grunder för prästerskapets aflöning, synes det utskottet vara desto angelägnare att samtidigt med dessa grunders pröfning boställsordningen tages under öfvervägande, som nämnda båda frågor i viss mån stå i växelverkan med hvarandra.

Rörande de af utskottet föreslagna bestämmelser i afseende å regleringen af prästerskapets aflöning tillåter sig utskottet, med hänvisning i öfrigt till sitt utlåtande n:o 1, i detta sammanhang allenast erinra därom, att utskottet i likhet med Kungl. Maj:t ansett för de nya löneregleringarna böra gälla, bland andra, följande grunder, nämligen att afkastningen af bostadsboställe jämte därmed i sambruk förenadt löningsboställe bör bibehållas såsom en löneförmån för den prästman, till hvars bostad det förra bostället är afsedt, att innehafvaren af dylikt boställe icke skall vidkännas kostnaden för nybyggnad och underhåll af de laga husen å bostället, samt att afkastningen af de löningsboställen, hvilka ej brukas i förening med bostadsboställen, i regeln skall ingå till kyrkans gemensamma aflöningstillgångar.

Då nu utskottet går att granska det föreliggande förslaget till ecklesiastik boställsordning, kommer utskottet att särskildt yttra sig allenast öfver de delar däraf, mot hvilka utskottet funnit anledning till erinran.

Hvad därvid först angår antalet, storleken och beskaffenheten af de laga husen vid de ecklesiastika bostadsboställena, lärer vara ostridigt, att hvad därutinnan för närvarande författningenslignadt gäller är i synnerligen hög grad föråldradt. Icke utan fog torde kunna påstås, att väl knappast något dylikt boställe finnes, där de laga husen, särskildt sätesbyggningen, äro i full öfverensstämmelse med författningarna. Utskottet är fördenskull med Kungl. Maj:t ense därom, att i lag böra gifvas bestämmelser, som närmare ansluta sig till de faktiska förhållandena och den nu gängse uppfattningen om huru de ecklesiastika bostadsboställena böra vara bebyggda.

Emot vissa af de utaf Kungl. Maj:t i nu förevarande hänseende föreslagna bestämmelser — hvilka bestämmelser återfinnas i förslagets andra kapitel — har utskottet funnit anledning till anmärkning; och torde utskottet få längre fram till dem återkomma.

På sätt af den i det föregående meddelade redogörelsen inhämtas, har frågan om hvem nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid de ecklesiastika boställena bör åligga varit den fråga, som vid affattningen och pröfningen af de föregående förslagen till ecklesiastik boställsordning vållat de största svårigheterna och jämväl varit den, hvarpå förslagen fallit.

Det torde tillåtas utskottet att, innan utskottet närmare ingår på själfva saken, i största korthet få återföra i minnet hvad härutinnan för närvarande är gällande.

Där bostadsboställe för biskop (första klassens boställe) finnes, åligger i regeln ifrågavarande skyldighet vederbörande domkyrka. Dock är i två stift skyldigheten lagd på vissa fonder, medan i två andra stift — Skara och Växjö, hvarest boställena äro belägna på landet — biskopen anses skyldig såväl nybygga som underhålla bostället.

De i stad belägna bostadsboställena för kyrkoherdar och komministrar (andra och tredje klassernas boställen) underhållas allmänt af vederbörande församling.

Såsom hufvudregel beträffande bostadsboställen af andra klassen å landet — hvilka boställen med få undantag äro förenade med jordbruk — gäller att vissa hus nybyggas af boställshafvaren, som till dem äfven har underhållsskyldigheten, och vissa af pastoratet, samt att rörande dessa senare underhållsskyldigheten är på visst sätt delad mellan boställshafvaren och pastoratet. Å tredje klassens bostadsboställen å landet åligger ny-

byggnads- och underhållsskyldigheten i allmänhet boställshafvaren. I afseende å båda dessa slag af boställen förekomma emellertid ganska talrika undantag, hvilka gälla dels vissa orter inom riket och dels enstaka boställen. I Skåne och vid vissa boställen annorstädes hvilas sålunda nybyggnads- och underhållsskyldigheten i dess helhet på boställshafvaren. Eljest bestå undantagen oftast däri, att pastoratet öfvertagit antingen hela boställshafvarens ifrågavarande skyldighet eller ock större eller mindre del däraf. Någon gång har ett utbyte i skyldigheter skett mellan boställshafvaren och pastoratet. I enstaka fall hafva enskilde åtagit sig nybyggnads- och underhållsskyldigheten; och i andra fall åter förekommer, att ett af två eller flera församlingar bestående pastorat icke efter eljest gällande bestämmelser fullgöra skyldigheten, utan efter särskilda grunder församlingarna emellan fördelat densamma, eller att en eller vissa af församlingarna med den eller de öfrigas befriande iklädt sig hela skyldigheten.

Såsom ofvan anförts, har emellertid vid de löneregleringar, som ägt rum på grund af kungl. förordningen den 11 juli 1862, skolat tillses, att själfva kostnaden för byggnadsskyldigheten icke komme att betunga boställshafvaren, i det att bostället skulle till en dess verkliga värde, efter afdrag af byggnadskostnaden, motsvarande inkomst beräknas, hvarigenom åsyftades att tillförsäkra indelningshafvaren den lön, som, utöfver kostnaden för bostad, erfordrades för hans anständiga bärgning. Med denna anordning hafva emellertid åtskilliga olägenheter varit förenade, såsom här ofvan jämväl blifvit närmare framhållet. På skilda sätt hafva nu prästlönerigeringskommittén och Kungl. Maj:t i de af dem framlagda förslagen till ecklesiastik boställsordning sökt afhjälpa berörda olägenheter. För innehållet i Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag har redogörelse lämnats i det föregående; här må blott erinras, hurusom förslaget går därpå ut, att vid nuvarande förhållanden i afseende å nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid bostadsboställen af första klassen och vid andra och tredje klassernas bostadsboställen i stad skall förblifva, men att vid andra och tredje klassernas bostadsboställen å landet ifrågavarande skyldighet i dess helhet skall — med de i 73 § 2 mom. omnämnda undantag — åligga boställshafvaren, men kostnaden därför ersättas honom af pastoratet.

Hvad Kungl. Maj:t i berörda hänseende föreslagit hafva förbemälda motionärer funnit sig icke kunna biträda, så vidt angår andra och tredje klassernas bostadsboställen å landet. Sålunda hafva herr J. A. Jonsson och hans medmotionärer på anförda skäl ansett pastoraten bära icke endast bekosta förekommande nybyggnads- och underhållsarbeten, utan äfven ombesörja deras verkställande, hvilken mening uttalats jämväl i ofvan berörda af herrar D. Persson och J. Johansson väckta motioner. Herr Sædén

har återgått till den i Kungl. Maj:ts nådiga proposition till 1903 års Riksdag föreslagna fördelning mellan boställshafvaren och pastoratet af byggnads- och underhållsskyldigheten, dock att giltigheten häraf föreslagits skola utsträckas till komministersboställen.

Emot hvad Kungl. Maj:t föreslagit i 12, 14 och 15 §§, hvilka afse bostadsboställen af första klassen samt bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad äfvensom löningsboställen, har utskottet icke haft något att erinra.

Hvad åter angår bostadsboställe af andra och tredje klasserna å landet får utskottet till en början med anledning af herr Sædén's nyss omförmälda yrkande erinra, att de i propositionen till 1903 års Riksdag — och dessförinnan i propositioner till Riksdagarna 1889 och 1894 — föreslagna anordningarna voro ämnade att tillämpas redan under tiden för de nu gällande lönerogleringarna, och ligger häri, på sätt af det föregående inhämtas, förklaringsgrunden såväl till den fördelning af skyldigheten i fråga, hvilken därvid föreslogs, som till de gensagor, hvilka mot förslagen restes och äfven föranledde deras fall.

Då det däremot nu är fråga om en boställsordning, hvilken, så vidt angår stadgandena i afseende å byggnads- och underhållsskyldigheten, är afsedd att — utom för det fall att öfverenskommelse om annat förhållande kan ernås — lända till efterrättelse först samtidigt med ikraftträdandet af ny löneroglering, och man sålunda är obunden af de i ekonomiskt hänseende mellan präst och församling för närvarande gällande förhållanden, anser utskottet tillräckliga skäl saknas för en sådan fördelning af byggnadsskyldigheten som af herr Sædén föreslagits; utan finner utskottet den föreliggande frågan om byggnads- och underhållsskyldigheten böra på sådant sätt lösas, att berörda skyldighet helt och hållet åläggas endera af de båda nu byggnadsskyldiga parterna.

Flera skäl tala visserligen för att byggnadsskyldigheten i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag åläggas boställshafvaren mot ersättning för kostnaden; men det synes utskottet som vore de skäl mera vägande, hvilka kunna åberopas till förmån för skyldighetens öfverflyttande på pastoratet.

Det torde nämligen ej kunna förnekas, att sysslandet med byggnadsgöromål är — särskildt då det gäller under prästens eget bruk varande jordbruksboställe, där det alltså finnes ej blott bostads- utan äfven jordbruks- hus — en för prästen främmande verksamhet. Önskvärdt är gifvetvis, att prästen i största möjliga utsträckning befrias från sådant, som tager tid och krafter från hans egentliga kall. Med prästens byggnadsskyldighet är nu förenad den stora olägenhet, att han ofta för denna skyldighets fullgörande

tingas till skuldsättning, som stundom och särskildt för den händelse, att han hör till det svagast aflönade prästerskapet, kan verka ruinerande för hans ekonomi. Den af Kungl. Maj:t föreslagna anordningen med uppsamlandet af byggnadsfonder skulle väl för prästen underlätta fullgörandet af hans ifrågasvarande skyldighet; men torde likväl äfven efter anordningens genomförande olägenheter af berörda slag icke sällan komma att göra sig gällande, nämligen i de fall att ett större byggnadsföretag skulle finnas nödigt, innan tillräcklig fond hunnit uppsamlas. Å andra sidan torde sällan inom ett pastorat saknas praktiska och byggnadskunnige män; i mången större kommun torde tvärtom, till följd af den nästan ständiga byggnadsverksamhet, som nu måste för menigheternas räkning bedrivas, stadigvarande byggnadskommitterade icke saknas. Ett billigare och ändamålsenligare arbete lärer därför ock vara att förvänta, om det får genom pastoratet ombesörjas. Äfven om tvister och slitningar mellan präst och pastorat icke alltid kunna undvikas i händelse af byggnadsskyldighetens läggande å pastoratet, lärer, enligt utskottets öfvertygelse, anledningarna till sådana icke blifva mindre, om skyldigheten ålägges prästen. Såsom ett öfvertygande skäl för att pastoraten kunna antagas i regeln komma att tillmötesgå rimliga anspråk, då det gäller fullgörande af deras byggnadsskyldighet, torde utskottet få hänvisa till det kända och äfven här ofvan berörda förhållandet, att prästgårdarna i allmänhet lära vara bebyggda ansenligare än hvad författningarna föranleda.

De betänkligheter, som förut yppat sig i fråga om att till komministersboställen utsträcka tillämpligheten af hvad som föreslagits i afseende å byggnadsskyldigheten vid kyrkoherdeboställen, torde numera ej möta, då man ju, på sätt departementschefen i annat sammanhang erinrat, bör vara oförhindrad att vid fastställande af nya grunder för prästerskapets aflöning göra de ändringar i afseende å boställsförmånens åtnjutande, hvilka kunna finnas lämpliga, och kan därefter afpassa boställsordningens bestämmelser.

På grund af det anförda har utskottet ansett sig böra hemställa om afslag å herr Sædén's motion i nu förevarande hänseende samt med anledning af den af herr J. A. Jonsson m. fl. väckta motion föreslå den ändring i Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid bostadsboställen af andra och tredje klasserna å landet ålägges pastoratet.

I enlighet härmed har utskottet omredigerat 13 § i Kungl. Maj:ts förslag. Därvid har utskottet, enär byggnadsskyldigheten vid sistnämnda slag af boställen skulle bli densamma, som enligt 14 § i Kungl. Maj:ts förslag stadgats för motsvarande boställen i stad, gifvit den nya 13 § en sådan affattning, att den komme att afse jämväl dessa senare slag af boställen, hvaremot 14 § i det kungl. förslaget utgått. Då löningsboställe, som är i

sambruk förenadt med bostadsboställe, bör i nu förevarande hänseende likställas med detta senare, har sådant i paragrafen uttryckligen sagts.

För att i öfrigt bringa boställsordningens föreskrifter i öfverensstämmelse med den af utskottet föreslagna 13 § har utskottet *dels* uteslutit det kungl. förslaget 20 och 21 §§, hvilka innehålla stadganden huru innehafvare af andra och tredje klassernas bostadsboställen å landet skulle bekomma godtgörelse för honom till utgörande åliggande nybyggnads- och underhållskostnad, äfvensom 49 § 9 mom. samt 60 § 9—11 mom., hvilka moment sammanhånga med de uteslutna 20 och 21 §§, *dels* gjort de ändringar i paragraf- eller momentnumreringen, som blifvit en följd af omförmälda uteslutningar, därvid utskottet uppdelat det kungl. förslaget 33 § i fyra paragrafer med numren 30—33, hvarigenom från och med 34 § den ursprungliga paragrafföljden återställt, *dels* gjort smärre redaktionsförändringar i det kungl. förslaget 7, 15, 18, 19 och 24 §§, 74 § 4 mom. — hvilket moment utskottet ansett kunna i betydligt förenklad form sammanföras med samma paragrafs 3 mom. — samt 75 § 3 mom., *dels* ock i det kungl. förslaget 23 §, 33 § 4 mom. samt 49 § 7 mom. infört erforderliga citationsändringar.

Angående undantag från den ofvan angifna hufvudregeln beträffande byggnadsskyldigheten torde utskottet få närmare yttra sig vid behandlingen af 73 §.

I fråga om fardag har Kungl. Maj:t (36 §) föreslagit, att alla andra boställen än de löningsboställen, som skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, skola afträdas den 1 maj, med skyldighet dock för afträdaren att den 14 mars inrymma honom, som efter kommer, halfva husen med undantag af vissa uppräknade hus.

Så vidt angår bostadshusen, har utskottet intet att erinra mot den sålunda föreslagna bestämmelsen, hvaremot det synes utskottet möta betänklighet att afträdandet af själfva jorden skall vara bundet vid den 1 maj.

Sistnämnda dag må hafva varit lämplig afträdesdag, så länge boställshafvaren föutsattes i regeln själf bruka bostället eller utarrenderingen, när sådan ägde rum, mestadels skedde för boställshafvarens tjänstetid. Sedan man nu genom det Riksdagens pröfning underställda förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning afsett att ordna boställsväsendet på grundvalen däraf, att med jordbruk förenadt bostadsboställe skall vara för viss tid utarrenderadt, utom för det fall att utarrenderingen skulle för indelningshafvaren medföra väsentliga olägenheter i afseende å hans tjänstetöfning eller personliga ställning, och bibehållandet under kommande löne-regleringsperioder af jorden under boställshafvarens eget bruk alltså torde få

antagas skola ske i mindre antalet fall, synes det utskottet välbetänkt, att åt tillträdaren inrymmas rätt att å den för jordegendom å landet i allmänhet gällande af- och tillträdesdag — som i ojämförligt största delen af Sverige infaller den 14 mars — öfvertaga brukningen af boställets jord. En sådan bestämmelse torde nämligen komma att i icke ringa mån underlätta jordens utarrendering. Då med vårbruket icke utan olägenhet kan anstå till efter den 1 maj, måste det på arrendebuden inverka menligt, om arrendatorn icke tillförsäkras rätt att äfven under tillträdesåret kunna i behörig tid verkställa vårbruket. Därtill kommer att en afträdare har utsikt att kunna på fördelaktigare villkor afyttra såväl kreatur som äfven — där sådant är honom tillåtet — foder, om det sker vid den tid som i allmänhet är laga fardag å landet. Utskottet har fördenskull föreslagit sådan ändring i 36 § af Kungl. Maj:ts förslag, att tillträdare skall äga att den 14 mars öfvertaga brukningen af boställets jord.

Från gällande bestämmelser angående ekonomiska besiktningar har Kungl. Maj:t i sitt föreliggande förslag upptagit den anordning, att kronobetjänt eller magistratsperson, som förrättar besiktningen, skall ensam hafva beslutanderätt. Utskottet anser emellertid talande skäl förefinnas för att jämväl åt de vid förrättningen biträdande besiktningsmännen — å landet nämndemän och i stad af magistraten utsedde sakkunnige — tillerkännes rätt att i besluten delta. Förrättningsmannens beslut torde nämligen i de flesta fall grunda sig på de sakkunniges utlåtanden, och synes det vid sådant förhållande mindre följdriktigt att fränkänna dessa senare rätt att jämväl formellt delta i besluten. Till stöd för denna uppfattning torde äfven få åberopas, hurusom genom lag den 20 juni 1905 rösträtt tillerkänts de nämndemän, som biträda vid vägsyn. Det kan ock framhållas såsom en inkonsekvens, att domare, som håller husesyn, skall kunna öfverröstas af de honom biträdande nämndemännen, men icke kronofogde eller annan kronobetjänt, som förrättar ekonomisk besiktning.

På grund af det sålunda anförda har utskottet genom ett tillägg till 43 § i Kungl. Maj:ts förslag infört en bestämmelse, hvarigenom stadgas efter hvilkens mening beslut skall affattas, då olika meningar yppa sig mellan besiktningsmännen. Däraf föranledda redaktionsförändringar hafva äfven vidtagits i såväl nämnda 43 § som 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51 och 59 §§, därvid bland annat angifvits, att den vid besiktningen fungerande kronobetjänten eller magistratspersonen skall vara besiktningsmännens ordförande.

Efter det utskottet sålunda framställt de mera hufvudsakliga erinringar mot den föreslagna nya boställsordningen, hvartill utskottet fun-

nit anledning, öfvergår utskottet till att, i den mån sådant kan anses behöfligt, lämna en redogörelse för de ändringar i förslaget detaljbestämmelser, som utskottet ansett sig böra föreslå.

8 §. I förevarande paragraf af det kungliga förslaget hafva ändringar yrkats dels af herr J. A. Jonsson och hans medmotionärer och dels af herr Sædén, för hvilka yrkanden här ofvan närmare redogjorts.

Lika med herr J. A. Jonsson och hans medmotionärer anser utskottet antalet rum i sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen kunna skäligen nedsättas under det af Kungl. Maj:t föreslagna antal. Dock synes denna nedsättning ej böra sträcka sig längre, än att minimiantalet bestämmas till sex och maximiantalet till nio. Med en sådan ändring i paragrafens lydelse torde medgifvandet att boningsrummens antal i visst fall må nedsättas till lägst fem få anses öfverflödigt och fördenskull böra utgå, i hvilken händelse herr Sædéns hemställan att berörda medgifvande skulle ankomma på Kungl. Maj:t icke till något utskottets vidare yttrande föranleder.

Då det i Kungl. Maj:ts förslag stadgade antal rum i sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen synes utskottet väl afvägdt, har utskottet funnit sig förhindradt tillstyrka bifall till hvad vare sig herr J. A. Jonsson och hans medmotionärer eller herr Sædén härutinnan hemställt.

Bestämmelsen om inrättandet af brandfritt hvalf anser utskottet vara synnerligen välbetäckt, men då förhållandena mångenstädes kunna vara sådana att hvalfvet lämpligare kan anordnas annorstädes än såsom paragrafen stadgar »vid eller i expeditionsrummet», synas dessa ord lämpligen böra utgå.

9 § 1 mom. Det har synts utskottet mindre ändamålsenligt att, när för sätesbyggning å bostadsboställe ej lämpligen kan föreskrivas väggar af tegel eller timmer, inskränka slagen af tillåtliga byggnadsämnen till endast sådana, som vore i orten brukliga.

Föreskrifterna om boningsrummens höjd hafva synts utskottet väl minutiösa. Det torde vara tillräckligt att begränsa föreskrifterna härutinnan till en bestämmelse om, att boningsrummen skola vara *omkring* tre meter höga.

Då under senare tid för uppvärmningsändamål med stor fördel användts andra anordningar än de i detta moment omförmälda, såsom exempelvis centraluppvärmning, samt det torde kunna tänkas, att genom framtida uppfinningar än mer ändamålsenliga sådana anordningar än de nu kända komma att erbjudas, synes det mindre lämpligt att i boställsordningen fastslå vissa anordningar såsom de enda tillåtna. I sammanhang med den

förändrade affattning af momentet, som utskottet med anledning här af föreslår, torde hithörande bestämmelser böra fullständigas därhän, att boningsrummen skola vara försedda jämväl med nödiga och lämpliga anordningar för luftväxling.

Med hänsyn till den i 7 § lämnade föreskrift, att alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara såvidt möjligt undvikes samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördyras, torde den i förevarande mom. intagna bestämmelsen därom, att framför eldstad skall anbringas plansten, plåt eller annan mot eld skyddande golfbetäckning, kunna såsom öfverflödig utgå ur paragrafen.

9 § 2 mom. Syftet med den här lämnade föreskriften i afseende å höjden af stenfoten å de i momentet ifrågavarande husen torde vara att förekomma, det husen läggas allt för nära inpå marken. Då det numera ej torde kunna förväntas annat, än att synerätt och ekonomisk besiktning vid föreskrift om uppförande af nytt hus komma att härutinnan meddela fullt betryggande föreskrifter, samt i vissa fall kan vara ändamålsenligt, att sådant hus, hvarom här är fråga, uppföres exempelvis på stolpar af sten eller fot af beton e. d., torde ifrågavarande bestämmelse lämpligen kunna utgå.

9 § 3 mom. Genom förevarande moment enligt dess lydelse i den kungl. propositionen har fastslagits, att erforderliga anordningar för bakning skola vara inrymda i bryggghuset. Inom utskottet har upplysts, att det väl inom vissa orter är sedvänja, att bryggghuset inrättas jämväl för bakning, men att man å andra orter anser det ändamålsenligare att bakningen må kunna försiggå i köket. Med hänsyn härtill har utskottet omarbetat momentet i syfte, att i afseende å bakning de anordningar må kunna vidtagas, som i hvarje särskildt fall anses lämpliga.

17 §. (16 § i utskottets förslag). I denna paragraf stadgas, bland annat, att sådan med nybyggnad jämförlig förbättring å laga hus, hvarom förmäles i det kungliga förslaget 20 § 2 mom., och som består däri, att tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning af plåt, skiffer, tegel eller annat ämne af motsvarande hårdhet, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad, icke må å bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet vidtagas utan att föreskrift därom meddelats af synerätt eller vid ekonomisk besiktning. Med den af utskottet föreslagna anordningen att pastoratet skall icke blott be-

kosta nybyggnads- och underhållsarbetena utan äfven ombesörja deras utförande, har utskottet ansett den ifrågavarande bestämmelsen lämpligen kunna utgå.

24 § (21 § i utskottets förslag). Det domkapitlet i sista punkten gifna åliggande att hålla tillsyn däröfver, att boställshafvare fullgör sin skyldighet i afseende å brandförsäkring å de hus, hvilkas nybyggnad åligger honom, har förlorat sin hufvudsakliga betydelse med den af utskottet förordade förändring beträffande byggnadsskyldigheten. Vid sådant förhållande och då domkapitlet icke utan synnerlig omgång och besvär torde kunna fullgöra utöfningen af sin nämnda tillsyn, samt det ofta icke torde vara möjligt för boställshafvare att införskaffa det i paragrafen omförmälta bevis rörande försäkrings giltighet, som ålagts honom att till domkapitlet öfverlämna, har det synts utskottet lämpligt att ur paragrafen utesluta berörda punkt.

33 § 4 mom. (33 § i utskottets förslag). Då i förevarande moment gjorts hänvisning till det kungl. förslaget 20 § 2 mom., men detta moment blifvit af utskottet uteslutet, har utskottet, som ansett sig böra för innehafvare af första klassens boställen bibehålla rätten att få kostnaden för sådan förbättring, som i sistnämnda moment afses, på vissa år fördelad, till förevarande moment gjort ett tillägg, hvari innehållet i 20 § 2 mom. fullständigt återgifvits, dock att utskottet därvid ansett sig sakna anledning till bibehållande af bestämmelsen därom, att användandet allenast af vissa slag af taktäckningsämnen skulle medföra den i momentet åsyftade förmån.

34 §. Då det uppenbarligen måste lända bostället till största gagn, att det å bostället vunna foder äfven där uppställas, samt fodrets bortförande från bostället fördenskull icke bör uppmuntras, har utskottet ansett sig böra från af Kungl. Maj:t föreslagna fem år till ett år nedsätta den tid, för hvilken tillstånd att från boställe bortföra stråfoder må kunna boställshafvare af Kungl. Maj:ts befallningshafvande medgifvas.

60 § 8 mom. Enligt hvad departementschefen vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 6 mars 1908 omförmälde, har domänstyrelsen i en till Kungl. Maj:t ingifven underdånig skrifvelse bland annat framhållit, att vid ombyte af boställshafvare å ecklesiastikt boställe en reglering af rättsförhållandet mellan af- och tillträdare jämväl kunde vara af nöden, om socknemännen vid af- och tillträdessynen fått sig ålagdt att verkställa nybyggnad eller reparation af boställshus, i hvilket fall fråga kunde uppstå, huruvida därför erforderligt virke, i händelse boställets skogstillgång medgäfve utsyning däraf, rättvisligen borde tagas på afträdarens eller på till-

trädares hyggen, samt att domänstyrelsen, med förmälan att bristen på allmänna föreskrifter i detta ämne länge gjort sig kännbar, hemställt om föreskrift i syfte att vid af- och tillträdessyn å ecklesiastikt boställe synemännen skulle i fråga om reparations- eller nybyggnadsarbeten, som åläggas socknemännen att utföra, efter omständigheterna pröfva, huruvida virke härtill, om skogsafkastningen medgifver utsyning däraf, skall påföras skogsafkastningen för afträdares eller tillträdares besittningstid.

Efter det kammarkollegium i afgifvet underdånigt utlåtande på anförda skäl funnit den sålunda föreslagna bestämmelsen opåkallad, fann Kungl. Maj:t domänstyrelsens framställning i nu ifrågavarande del icke till någon åtgärd föranleda.

Inom utskottet har upplysts, att frågor af förberörda beskaffenhet icke sällan dragas under domänstyrelsens pröfning. Då dylika frågor emellertid måste förväntas få en säkrare utredning, om deras pröfning finge äga rum redan vid af- och tillträdessynen, samt det enligt utskottets mening icke kan anses vara en för synerätten främmande uppgift att i nu nämnda hänseende skilja mellan af- och tillträddande boställshafvare, har utskottet ansett sig hafva anledning föreslå ett tillägg till förevarande moment i det af domänstyrelsen omförrälda syfte.

73 § 2 mom. I det föregående har erinrats därom, att de fall, då i fråga om hvem nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid andra och tredje klassernas bostadsboställen å landet åligger eller om fördelningen af densamma, ett annat förhållande äger rum, än som öfverstämmer med hvad därom i allmänhet varit stadgadt, äro ganska talrika. Det i det nu förevarande momentet stadgade undantag skulle alltså komma att erhålla en icke ringa omfattning.

Momentet är i hufvudsak lika lydande med motsvarande bestämmelse i de förslag till ecklesiastik boställsordning, som i nådiga propositioner framlades för 1889, 1894 och 1903 årens riksdagar. Då dessa boställsordningar afsetts att, jämväl i hvad anginge byggnadsskyldigheten, skola tillämpas redan under nu löpande löneregleringsperiod, samt de för öfrigt voro grundade därpå att tungan af den boställshafvare och pastorat åliggande byggnadsskyldighet skulle i möjligaste mån blifva för hvardera densamma som dittills, fanns ju fullt fog för ett undantag af nu ifrågavarande innebörd.

När det nu däremot är fråga om att vid ordnandet af byggnadsskyldigheten ställa denna i relation till helt nya grunder för prästerskapets aflöning, synes utskottet det enda riktiga vara att — med undantag endast för de boställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska präster-

skapets byggnadskassa — i samband med de förändrade grunderna för det ekonomiska förhållandet mellan präst och pastorat införa sådana bestämmelser beträffande byggnadsskyldigheten, att alla hittills gällande undantag, så vidt de ej röra enskilds rätt, upphöra att gälla. Hvad åter angår de undantag, som röra enskilds rätt och hvilka i allmänhet bestå däri att i vissa patronella pastorat byggnadsskyldigheten helt eller delvis åligger patronus eller att visst bruk åtagit sig skyldigheten, synes ändring därutinnan icke böra vidtagas i och genom boställsordningen; men förutsätter utskottet att vid löneregleringarnas upprättande åtgärder komma att vidtagas för att jämväl i sådana fall söka få byggnadsskyldigheten öfverflyttad på pastoratet.

I öfverensstämmelse med hvad utskottet sålunda anfört har utskottet omarbetat det föreliggande momentet.

75 § 3 mom. Den i första punkten föreslagna förändring liksom den i sammanhang därmed stående förändringen i andra punkten är föranledd däraf, att utskottet i sitt förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning ur Kungl. Maj:ts förslag uteslutit den paragraf — den 25:te —, enligt hvilken domkapitlet ålagts att, då lönereglering är i ordningen att företagas beträffande pastorat, där bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet finnes, påkalla husesyn.

På grund af hvad utskottet nu anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen — under förutsättning att Riksdagen för sin del antager det af utskottet i utlåtande n:o 1 tillstyrkta förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning — med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning icke kunnat oförändradt antagas, må i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och den af herrar J. A. Jonsson m. fl. i ämnet väckta motion n:o 291 men med afslag å herr Sædens motion n:o 313, så vidt nu är i fråga, för sin del antaga följande:

Ecklesiastik boställsordning.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

Med upphäfvande af 26 kap. 2 § byggningsbalken och ändring af hvad särskilda författningar innehålla häremot stridande förordnas som följer:

I Kap.

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

1 §.

1. Såsom boställen anses i denna boställsordning alla de hemman och lägenheter, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt biskopar, kyrkoherdar, komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter eller till prästänkesäten, äfvensom de hemman och lägenheter, hvilkas afkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond.

2. Boställen, som äro afsedda till löntagares bostad, kallas i denna författning bostadsboställen; och må för hvarje prästerlig befattning endast ett boställe såsom bostadsboställe anses. Öfriga boställen kallas löningsboställen.

2 §.

Bostadsboställen indelas i tre klasser; och omfattar
första klassen: bostadsboställen för biskopar;
andra klassen: bostadsboställen för kyrkoherdar;
tredje klassen: bostadsboställen för komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

II Kap.

Om laga hus.

3 §.

Å bostadsboställen, förenade med jordbruk, på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod, 6) hemlighus, 7) drängstuga, 8) vagnshus, 9) spannmålsbod, 10) redskaps-hus, 11) stall, 12) fähus, 13) fårhus eller, å mindre boställen, i fähuset anbringad särskild färkätte, 14) svinhus och 15) en eller flera lador samt loge eller logar efter behovet, hvarjämte af synerätt må, där sådant pröfvas nödigt, å dessa boställen såsom laga hus ytterligare föreskrifvas: källare för rotfrukter samt en brunn för hushållet och en för ladugården eller i stället för brunn vattenledning.

4 §.

Bostadsboställen utan jordbruk på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, vara försedda med dessa laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus, äfvensom 7) drängstuga, 8) stall och 9) vagnshus, de tre sist nämnda husen dock å andra och tredje klassernas bostadsboställen endast i det fall, att boställshafvaren för tjänsteresor behöfver hålla häst och åkdon. Erfordras å bostadsboställe utan jordbruk flera hus än nu är sagdt, må efter omständigheterna af synerätt föreskrifvas ytterligare något eller några af de i 3 § omförmälda hus.

5 §.

1. Där, i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet, skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, må fårhus eller svinhus kunna uteslutas.

2. Å bostadsboställe af tredje klassen må jämväl följande hus: visthus, bryggghus, drängstuga, vagnshus

5 §.

1. Där, i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet, skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, må fårhus eller svinhus kunna uteslutas.

2. Å bostadsboställe af tredje klassen må jämväl följande hus: visthus, bryggghus, drängstuga, vagnshus

Kungl. Maj:ts förslag:

och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de *pröfvas kunna* undvaras.

Utskottets förslag:

och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de *kunna* undvaras.

6 §.

Löningsboställen bebyggas efter hvad för kronohemman är stadgadt, där ej dessa boställen antingen, såsom icke afsedda för jordbruk, erfordra hus af särskild beskaffenhet, eller ock, såsom brukade gemensamt med bostadsboställen eller af annan anledning, af synerätt *pröfvas kunna* undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus.

7 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvart boställe föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant *pröfvas lämpligt*. I allmänhet bör dock undvikas sådant sammanförande af hus, att därigenom sammanblandning af *boställshafvares* och annans nybyggnads- och underhållsskyldighet uppstår.

Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara, så vidt möjligt, undvikas samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördyras.

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall fastställs af Kungl. Maj:t.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst *sju*, högst *tio* bonings-

7 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvart boställe föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant *pröfvas lämpligt*. I allmänhet bör dock undvikas sådant sammanförande af hus, att därigenom sammanblandning af *pastoratets* och annans nybyggnads- och underhållsskyldighet uppstår.

Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara, så vidt möjligt, undvikas samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördyras.

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall fastställs af Kungl. Maj:t.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst *sex*, högst *nio* bonings-

Kungl. Maj:ts förslag:

rum, af hvilka ett tillika skall vara expeditionsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. *Vid eller i expeditionsrummet inrättas, där det finnes vara af behovet påkalladt, ett brandfritt hvalf. Där i visst fall på grund af särskilda omständigheter sådant pröfvas skäligt, må boningsrummens antal ned-sättas till lägst fem.*

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt, *i orten brukligt byggnadsämne.* Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, *minst tre meter höga, dock att å andra och tredje klassernas bostadsboställen rum å vinden må göras tre decimeter lägre;* och skola boningsrummen *i allmänhet* vara försedda med ugnar af kakel; *men äfven ugn eller spis af sten eller ugn af järn må kunna i något rum tillåtas. Framför eldstad anbringas plansten, plåt eller annan mot eld skyddande golfbetäck-*

Utskottets förslag:

rum, af hvilka ett tillika skall vara expeditionsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. *Där det finnes vara af behovet påkalladt, inrättas ett brandfritt hvalf.*

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt *byggnadsämne.* Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, *omkring* tre meter höga, och skola vara försedda med *nödiga och lämpliga anordningar för uppvärmning och luftväxling.* Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

Kungl. Maj:ts förslag:

ning. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras af ändamålsenliga byggnadsämnen efter ortens sed till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar. *Stenfot å dessa hus göres minst tre decimeter hög ofvan jord.*

3. Bryggghus skall *i allmänhet innehålla ett rum för brygd och tvätt samt ett rum för bak med bakugn i ettdera; dock må vid mindre bostadsboställen bryggghus af endast ett rum med bakugn tillåtas.*

4. Stall, fåhus och fårhus förses med skullar eller andra foderrum.

Utskottets förslag:

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras af ändamålsenliga byggnadsämnen efter ortens sed till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

3. Bryggghus skall innehålla *anordningar för brygd och tvätt och, där så erfordras, äfven för bakning.*

4. Stall, fåhus och fårhus förses med skullar eller andra foderrum.

10 §.

Sätesbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätesbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus å bostadsboställen må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrifvas.

11 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å bostadsboställe, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligen behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

III Kap.

Om byggnads- och underhållsskyldigheten.

12 §.

För bostadsboställe af första klassen gälle hvad särskildt är förordnad i fråga om hvem skyldigheten att nybygga och underhålla därtill hörande laga hus åligger.

13 §.

Å andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet skola alla laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

13 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna äfvensom med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skola alla laga hus nybyggas och underhållas af pastoratet.

14 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

15 §.

Å löningsboställen åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten boställshafvaren.

14 §.

Å andra löningsboställen än i 13 § sagdt är åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten boställshafvaren.

16 §.

Uppkommande brister å boställes insynade hus skola afhjälpas i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt.

15 §.

17 §.

Nybyggnad af sätesbyggning eller visthus, brygghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fähus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe må icke

16 §.

Nybyggnad af sätesbyggning eller visthus, brygghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fähus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe må icke

Kungl. Maj:ts förslag:

företagas utan att synerätt därom beslutar; och må på bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet eller med dylikt boställe i sambruk förenadt löningsboställe nybyggnad af annat laga hus eller åtgärd, som i 20 § 2 mom. omförmäles, ej heller vidtagas af boställshafvare, utan att föreskrift därom meddelats af synerätt eller vid ekonomisk besiktning.

18 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda sådana till hans begagnande upplåtna hus, som af annan nybyggas och underhållas. Brister, som å dylika eller andra å boställe insynade hus genom boställshafvarens vanvård uppkomma, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

19 §.

1. I afseende på boställshafvares och församlings rätt att till nybyggnad och förbättring af boställes hus samt boställshafvares rätt att i öfrigt till husbehof använda boställes skogstillgång lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgadt.

2. Andra å boställe tillgängliga byggnadsämnen, som icke äro att hänföra till den boställshafvaren ensam tillkommande afkastningen af bostället, må, där sådant kan ske utan men för bostället eller boställshafvaren, jämväl af annan nybyggnads- och underhållsskyldig användas till

Utskottets förslag:

företagas utan att synerätt därom beslutar; och må på bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet eller med dylikt boställe i sambruk förenadt löningsboställe nybyggnad af annat laga hus ej heller vidtagas af boställshafvare, utan att föreskrift därom meddelats af synerätt eller vid ekonomisk besiktning.

17 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda de till hans begagnande upplåtna hus. Brister, som genom boställshafvarens vanvård uppkomma å boställets insynade hus, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

18 §.

1. I afseende på boställshafvares och församlings rätt att till nybyggnad och förbättring af boställes hus samt boställshafvares rätt att i öfrigt till husbehof använda boställes skogstillgång lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgadt.

2. Andra å boställe tillgängliga byggnadsämnen, som icke äro att hänföra till den boställshafvaren ensam tillkommande afkastningen af bostället, må, där sådant kan ske utan men för bostället eller boställshafvaren, användas till nybyggnad och förbättring å bostället. Förslår ej till-

Kungl. Maj:ts förslag:

nybyggnad och förbättring å bostället. Förslår tillgången ej till både boställshafvares och annan byggnadsskyldigs behof, hafve boställshafvare bästa rätten.

Utskottets förslag:

gången till boställets samtliga hus, hafve laga husen bästa rätten.

20 §.

1. Vid nybyggnad af laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall den af synesrätt vid arbetets godkännande fastställda kostnad godtgöras boställshafvaren af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för sådant ändamål inom pastoratet ärligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas; dock att vid nybyggnad i följd af brandskada dylik godtgörelse icke må utgå för den kostnad, som motsvarar uppburen brandskadeersättning eller, där sådan ej erhållits till fullt det belopp, hvartill det brända uppskattas, värdet af det brunna.

Omedelbart efter byggnadsarbetets godkännande skall godtgörelsen till boställshafvaren utbetalas af de inom pastoratet på sätt ofvan blifvit nämndt uppsamlade medlen. Hvad därvid tilläfventyrs brister skall jämte ränta därå efter fem för hundra boställshafvaren tillhandahållas allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta.

Har, då boställshafvaren frånträder bostället, nybyggnadskostnaden icke blifvit på angifvet sätt till fullo godtgjord, skall det felande beloppet med ränta efter fem för hundra till

Kungl. Maj:ts förslag:

boställshafvaren erläggas af efterträdaren, på hvilken företrädarens rätt gent emot pastoratet därefter öfvergår. För hvad af fordringsbeloppet bevisligen icke kunnat utfås hos efterträdaren behåller afträdande boställshafvaren sin rätt mot pastoratet.

2. Hvad sålunda stadgats om nybyggnadskostnad gälle ock om kostnad för förbättring af laga hus å de i 1 mom. omförmälda boställen, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny tak-täckning af plåt, skiffer, tegel eller annat ämne af motsvarande hårdhet, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad.

3. Sedan nybyggnad eller förbättring, hvarom i denna paragraf sägs, blifvit i behörig ordning beslutad, må boställshafvaren, till bestridande af kostnaden därför, erhålla förskott af de ersättningsmedel, som finnas inom pastoratet uppsamlade, därest han ställer fullgod säkerhet för det förskotterade beloppet.

21 §.

Kostnaden för underhåll af de laga husen å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk för-enadt löningsboställe skall, på sätt här nedan sägs, boställshafvaren godgöras af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning

Utskottets förslag:

Kungl. Maj:ts förslag:

skola för detta ändamål inom pastoratet årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas.

Då boställshafvaren visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, skall godtgörelse för utgiften, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktningsinstrument för arbetet beräknade kostnad, omedelbarligen till boställshafvaren utbetalas af de inom pastoratet uppsamlade ersättningsmedlen. Har för arbete, som nu är sagdt, den beräknade kostnaden öfverskridits, eller har boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, äge han jämväl af ifrågasvarande ersättningsmedel bekomma godtgörelse för sådan utgift, så vidt densamma af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behofvet påkallad. I händelse underhållsarbete föranledts af brandskada, skall hvad i 20 § sägs i fråga om godtgörelse för sålunda orsakad kostnad äga motsvarande tillämpning.

Därest i förekommande fall de uppsamlade ersättningsmedlen icke förslå till godtgörelsens gäldande, skall bristen jämte ränta därå efter fem för hundra till boställshafvaren utbetalas efter hand som medel härför blifva tillgängliga.

Afträder boställshafvaren bostället, innan underhållskostnad, för hvilken han är berättigad till ersättning, blifvit till fullo godtgjord, skall det

Utskottets förslag:

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

felande beloppet med ränta efter fem för hundra till honom erläggas af efterträdaren, som därefter inträder i sin företrädares rätt i förhållande till pastoratet. För hvad af fordringsbeloppet bevisligen icke kunnat utfås hos efterträdaren behåller afträdande boställshafvaren sin rätt mot pastoratet.

IV Kap.

Om andra byggnader än de laga husen.

22 §.

1. Finner synerätt, att på bostadsboställe eller därmed i sambruk för- enadt löningsboställe insynadt torp eller fäbodeställe bör bibehållas eller nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall boställs- hafvare där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten före- skrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyod- ling, som efter frihetsår återgår till boställe.

23 §.

Alla andra byggnader än de i 3, 4, 6 och 22 §§ omförmälda äro öf- verloppshus, hvilka, där ej tillträda- ren vill behålla dem till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter, afträdaren äger rätt att bortföra inom tid, som vid af- och tillträdessyn föreskrifves; vare dock pliktig att för byggnadsvirke, som hämtats från boställets skog och icke utgjorts af sådan andel i densammas afkastning, som, enligt hvad sär- skildt är stadgadt, i vissa fall kan,

19 §.

Alla andra byggnader än de i 3, 4, 6 och 19 §§ omförmälda äro öf- verloppshus, hvilka, där ej tillträda- ren vill behålla dem till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter, afträdaren äger rätt att bortföra inom tid, som vid af- och tillträdessyn föreskrifves; vare dock pliktig att för byggnadsvirke, som hämtats från boställets skog och icke utgjorts af sådan andel i densammas afkastning, som, enligt hvad sär- skildt är stadgadt, i vissa fall kan,

Kungl. Maj:ts förslag:

utöfver husbehofvet, tillkomma boställshafvaren, utgifva ersättning till belopp, som synerätt bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar.

Utskottets förslag:

utöfver husbehofvet, tillkomma boställshafvaren, utgifva ersättning till belopp, som synerätt bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar.

V Kap.

Om brandförsäkring.

24 §.

Alla hus, hvilkas nybyggnad åligger boställshafvare, vare han pliktig att uti allmänt brandförsäkringsverk eller brandstodsförening med reglemente fastställt af Kungl. Maj:t eller uti brandstodsförening för härad eller län med reglemente fastställt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas. *Öfver fullgörandet här af hälle domkapitlet tillsyn för hvilket ändamål boställshafvaren, såvida icke brandförsäkringsafgift är erlagd för all framtid, skall före början af hvarje försäkringsår till domkapitlet öfverlämna bevis, att meddelad försäkring är för det året gällande.*

25 §.

Brandskadeersättning uppbäres af domkapitlet, som tillhandahåller boställshafvaren ersättningsbeloppet, hvarvid domkapitlet äger förordna, huru-

21 §.

De hus, hvilkas nybyggnad åligger boställshafvare, vare han pliktig att uti allmänt brandförsäkringsverk eller brandstodsförening med reglemente fastställt af Kungl. Maj:t eller uti brandstodsförening för härad eller län med reglemente fastställt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas.

22 §.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

vida, innan lyftning får ske, säkerhet hos domkapitlet skall ställas för medlens användande till återställande af hvad genom branden blifvit förstördt.

26 §.

23 §.

Brandskadeersättning, som boställshafvare lyftat, skall redovisas vid nästa ekonomiska besiktning eller husesyn.

27 §.

24 §.

Boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada och bygge nytt upp för hvad som brunnit, utan rätt till godtgörelse för byggnadskostnaden i hvad den motsvarar värdet af det brunna.

VI Kap.

Om ägornas vård och bruk samt om fördelning till godtgörande på vissa år af kostnad eller förlust, som boställshafvare kan få vidkännas.

28 §.

25 §.

Boställshafvare skall väl häfda samt i god växtkraft hålla boställes åker och äng, gräfva och vidmakthålla nödiga diken, efter hvad därom är stadgadt, samt, i öfverensstämmelse med den särskilda plan, som angående befintliga hagmarkers ändamålsenliga skötsel må vara fastställd, röja och vårda sådana marker.

29 §.

26 §.

1. Boställshafvare skall väl vårda och vidmakthålla trädgård. Om å bostadsboställe trädgård är otillräcklig eller alldeles saknas, bör, där det kan ske med fördel, den gamla utvidgas eller ny anläggas efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Vid nästpåföljande af- och tillträdessyn må, om synerätt finner afträdaren icke hafva innehaft bostället så länge, att afkastningen därunder kan anses hafva ersatt utvidgnings- eller anläggningskostnaden, denna kostnad till belopp af högst femhundra kronor fördelas

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

af synerätt till godtgörande på viss tid, beräknad från den dag, utvidgningen eller anläggningen börjats, och till högst tio år efter dåvarande boställshafvares afträde.

2. I afseende på skogens skötsel och vård lände till efterrättelse hvad därom särskildt är stadgadt.

3. Torfmosse skall ändamålsenligt begagnas.

30 §.

27 §.

1. Om hägnad i ägoskillnad mot annans jord gälle hvad därom är stadgadt. Den hägnad, boställshafvare åligger i ägoskillnad hålla, skall vid boställes afträdande aflämnas i fredgillt stånd.

2. Om på yrkande af granne boställshafvare måst deltaga i uppförande af nytt stängsel, och synerätt finner kostnaden för boställshafvarens andel däri uppgå till högre belopp, än han anses böra vidkännas, må hägnadskostnaden af synerätten fördelas till godtgörelse på det antal år, som pröfvas skäligt, dock icke öfverstigande tjugu, räknadt från den tid, då stängslet blifvit fullbordadt.

3. Inom boställes ägoområde vare boställshafvare ej förbunden att hålla hägnad; dock att hägnad, som vid hans tillträde funnits, skall fortfarande underhållas, intill dess vid syn eller ekonomisk besiktning annorlunda förordnas.

31 §.

28 §.

1. I fråga om nyodling eller uppröjning af beteshage å boställes skogsmark gälle hvad därom särskildt är stadgadt.

2. Vill boställshafvare för tillämnad odling af kärr, mosse eller annan oländig mark, däraf i dess närvarande skick föga eller ingen afkomst kan erhållas, tillförsäkra sig rätt till frihetsår, enligt hvad därom särskildt är stadgadt, göra anmälan om företaget hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som därefter iakttaget hvad gällande författningar i sådant fall föreskrifva. När frihetsår beviljas, bestämmer Kungl. Maj:ts befallningshafvande, om och hvilka byggnader å den odlade lägenheten böra finnas. Virke till dessa byggnader äfvensom till de för odlingen nödiga hägnader jämte erforderligt bränsle äger boställshafvaren under den tid, han innehar äfven själfva bostället, hämta från dess skogsafkastning; men sedan han afträdt bostället, åtnjuter han icke annan rätt till afkastning af skogen, än att därifrån, så vidt dåvarande innehafvare af bostället ändock kan från skogen få sitt virkesbehof fylldt, virke till hägnad i odlingslägenhetens yttergränser må tagas efter utsyning af vederbörande skogstjänstemän.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

3. Vid frihetsårens slut skall den odlade lägenheten, till åker och äng behörigen häfdad, jämte erforderliga hägnader och byggnader i förvarligt skick till bostället afträdas utan ersättning; och skall i fråga om utrönandet af lägenhetens beskaffenhet tillämpas hvad angående syn mellan enskild jordägare och arrendator är stadgadt.

32 §.

29 §.

Odling genom flåhackning och bränning af torf må icke verkställas utan särskildt därtill af Kungl. Maj:ts befallningshafvande gifvet tillstånd.

33 §.

30 §.

1. Om fördelning till godtgörande på vissa år af den kostnad, boställshafvare kan hafva under sin besittningstid fått vidkännas med anledning af laga skifte, skogsindelning, deltagande i vattenafledningsföretag för samfällig jords odling eller förbättring, nybyggnad af kyrka eller andra allmänna hus, uppförande af broar eller anläggning af vägar, gälle hvad därom särskildt är stadgadt; och vare efterträdare ej skyldig att annorlunda än på grund af sådan fördelning vidkännas de kostnader, som i dessa afseenden bort utgå före hans tillträde af bostället.

Om fördelning till godtgörande på vissa år af den kostnad, boställshafvare kan hafva under sin besittningstid fått vidkännas med anledning af laga skifte, skogsindelning, deltagande i vattenafledningsföretag för samfällig jords odling eller förbättring, nybyggnad af kyrka eller andra allmänna hus, uppförande af broar eller anläggning af vägar, gälle hvad därom särskildt är stadgadt; och vare efterträdare ej skyldig att annorlunda än på grund af sådan fördelning vidkännas de kostnader, som i dessa afseenden bort utgå före hans tillträde af bostället.

31 §.

2. Därest boställshafvare för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning, på en gång eller i särskilda poster, af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må denna vid nästföljande af- och tillträdessyn till godtgörande fördelas på vissa, högst tjugu år, räknade från den tid, då första inbetalningen skedde.

Därest boställshafvare för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning, på en gång eller i särskilda poster, af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må denna vid nästföljande af- och tillträdessyn till godtgörande fördelas på vissa, högst tjugu år, räknade från den tid, då första inbetalningen skedde.

Kungl. Maj:ts förslag:

3. Har nybyggnad eller förbättring eller annan åtgärd, därför boställshafvare förklarats skyldig svara, blifvit af efterträdande boställshafvare verkställd, och kan det visas, att denne, utan egen försummelse, varit urståndsatt att hos företrädaren utfå den härför bestämda kostnadsersättning, må den förlust, hvilken sålunda uppstått för efterträdaren, efter synerätts pröfning fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år, räknade från denne boställshafvares tillträde.

4. Finnes vid af- och tillträdes-syn, att afträdaren måst för nybyggnad af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å löningsboställe, som innehafves af biskop, *eller för sådan förbättring af dessa hus, som afses i 20 § 2 mom.*, eller för uppförande af byggnader, hvarom i 22 § sägs, vidkännas större kostnad, än synerätt pröfvar motsvara för afträdarens besittningstid skälig utgift i berörda hänseende, må, där ej sådant fall, som i 3 mom. afses, är för handen, den öfverskjutande kostnaden så, som synerätten finner skäligt, fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år från nämnde boställshafvares frånträddande af bostället.

Utskottets förslag:

32 §.

Har nybyggnad eller förbättring eller annan åtgärd, därför boställshafvare förklarats skyldig svara, blifvit af efterträdande boställshafvare verkställd, och kan det visas, att denne, utan egen försummelse, varit urståndsatt att hos företrädaren utfå den härför bestämda kostnadsersättning, må den förlust, hvilken sålunda uppstått för efterträdaren, efter synerätts pröfning fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år, räknade från denne boställshafvares tillträde.

33 §.

Finnes vid af- och tillträdes-syn, att afträdaren måst för nybyggnad af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å löningsboställe, som innehafves af biskop, eller för uppförande af byggnader, hvarom i 19 § sägs, vidkännas större kostnad, än synerätt pröfvar motsvara för afträdarens besittningstid skälig utgift i berörda hänseende, må, där ej sådant fall, som i 32 § afses, är för handen, den öfverskjutande kostnaden så, som synerätten finner skäligt, fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år från nämnde boställshafvares frånträddande af bostället.

Hvad sålunda stadgats om nybyggnadskostnad gälle ock om kostnad för förbättring af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å lönings-

Kungl. Maj:ts förslag:

I fråga om löningsboställe, som är i författningsenlig ordning utarrenderadt, gälle hvad i arrendekontraktet härutinnan må vara stadgadt.

Utskottets förslag:

boställe, som innehafves af biskop, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad.

I fråga om löningsboställe, som är i författningsenlig ordning utarrenderadt, gälle hvad i arrendekontraktet härutinnan må vara stadgadt.

VII Kap.

Om öfverträdelse af nyttjanderätt till boställe.

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke kan räknas till dess årliga afkastning, må ej afhändas bostället, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren icke förr än vid afträdestiden från sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än *fem* år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrant öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet,

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke kan räknas till dess årliga afkastning, må ej afhändas bostället, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren icke förr än vid afträdestiden från sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än *ett* år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrant öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet,

Kungl. Maj:ts förslag:

utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas. Innan dylikt ärende afgöres, skall domkapitlets yttrande inhämtas. Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, foder öfver, hembjude det efterträdaren. Vill han det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffats, priset bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

Utan hinder af hvad nu är sagdt må andra föreskrifter i afseende å gödsel och foder å boställe meddelas, när vid boställets utarrendering i författningens ordning sådant pröfvas nödigt och lämpligt.

Utskottets förslag:

utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas. Innan dylikt ärende afgöres, skall domkapitlets yttrande inhämtas. Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, foder öfver, hembjude det efterträdaren. Vill han det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffats, priset bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

Utan hinder af hvad nu är sagdt må andra föreskrifter i afseende å gödsel och foder å boställe meddelas, när vid boställets utarrendering i författningens ordning sådant pröfvas nödigt och lämpligt.

35 §.

Gör boställshafvare åverkan å bostället, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgad.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

VIII Kap.

Om af- och tillträde.

36 §.

1. Med afträdande af de löningsboställden, som skola vara i författningens ordning utarrenderade, förhållas efter allmän lag.

2. Alla andra boställden afträdas såsom hittills den 1 maj; *inrymme dock afträdaren från den 14 mars honom, som efter kommer, halftva husen*, med undantag af sätesbyggning, visthus, hushållskällare och brygghus.

36 §.

1. Med afträdande af de löningsboställden, som skola vara i författningens ordning utarrenderade, förhållas efter allmän lag.

2. Alla andra boställden afträdas såsom hittills den 1 maj; *dock att tillträdaren äger att den 14 mars öfvertaga brukningen af boställets jord och få åt sig upplåten hälften i husen*, med undantag af sätesbyggning, visthus, hushållskällare och brygghus.

37 §.

Året före boställes afträdande skall afträdaren, med bibehållande af förut tillämpad växtföljd, låta åt tillträdaren verkställa trädesbruk, höstplöjning, gräsfrö- och höstsädesådd mot ersättning, som, i brist af åsämjande, bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 i fråga om val af sådana föreskrifver; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes. Om meddelande i beslutet af hänvisning för den missnöjde och om beslutets verkställighet skall hvad i 34 § är för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

38 §.

Är vid tiden för boställes afträdande icke bestämdt, hvem som kommer att tillträda bostället, skall domkapitlet föranstalta, att bostället emellertid varder behörigen brukadt och vårdadt, intill dess detsammas skötsel och vård kan af tillträdare öfvertagas.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

39 §.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträdaren skyldig att, såvida icke sådant förhindras af omständigheter, till hvilka han icke varit vållande, utan ersättning tillhandahålla efterträdaren den efter vanliga förhållanden nödiga gödsel till första vår- och höstutsädet eller däremot i värde svarande myckenhet foder.

IX Kap.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

40 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna samt att boställshafvare ej genom sådan försummelse af nybyggnad eller underhåll, som kan förnärma boställets och efterträdarens rätt, ådrager bostället husröta. Anser domkapitlet boställets rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmat, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 11 § föreskrifves, skall domkapitlet i behörig ordning öfverklaga beslutet.

41 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana finnas nödiga och sist å femte året efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

42 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i händelse af särskildt behof äfven å annan tid hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

Kungl. Maj:ts förslag:

43 §.

Dessa besiktningar förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af *kronofogden i orten*, biträdd af två nämndemän, och i stad af *magistratsperson* med biträde af två utaf magistraten utsedde sakkunnige män. *Dessa biträden kallas af förrättningsmannen.*

Är kronofogden hindrad, förordne Kungl. Maj:ts befallningshafvande annan kronobetjänt att förrätta besiktningen.

44 §.

1. Såsom jäf mot *förrättningsman* gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om *förrättningsman* är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om *förrättningsman* eller den, som står till honom i sådant skyldskap eller svågerlag, som nämndt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att *förrättningsman* eller hans bemålde skyldeman, såsom medlem af försam-

Utskottets förslag:

43 §.

Dessa besiktningar förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af *kronofogden i orten såsom ordförande jämte två nämndemän*, och i stad af *magistratsperson såsom ordförande* med biträde af två utaf magistraten utsedde sakkunnige män. *Biträdande besiktningmännen kallas af ordföranden.*

Är kronofogden hindrad, förordne Kungl. Maj:ts befallningshafvande annan kronobetjänt *såsom ordförande.*

Stanna besiktningmännen i olika meningar, gälle hvad de fleste säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle ordförandens.

44 §.

1. Såsom jäf mot *besiktningman* gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om *besiktningman* är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om *besiktningman* eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svågerlag, som nämndt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att *besiktningman* eller hans bemålde skyldeman, såsom medlem af församlingen, är pliktig del-

Kungl. Maj:ts förslag:

lingen, är pliktig deltaga i kostnad för byggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har *förrättningsman* å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare, eller söker någon sak med *förrättningsmannen* eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet *förrättningsman*, att sådant jäf mot honom är, anmäle det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan *förrättningsman*.

45 §.

Förrättningsman utsatte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall *förrättningsmannen* om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å

Utskottets förslag:

taga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har *besiktningsman* å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare, eller söker någon sak med *besiktningsmannen* eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet *besiktningsmännens ordförande*, att sådant jäf mot honom är, anmäle det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan *ordförande*. *Förekommer dylikt jäf mot biträdande besiktningsman*, göre därom omedelbart anmälan hos *ordföranden*, hvilken ombesörjer inkallande af annan *besiktningsman*.

45 §.

Besiktningsmännens ordförande utsatte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall *ordföranden* om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å dom-

Kungl. Maj:ts förslag:

domkapitlets vägnar vid besiktningen närvara. Inom lika tid åligger det *förrättningsmannen* att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämма för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas *förrättningsmannen*. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen till densamma af *förrättningsmannen* kallas.

47 §.

När *förrättningsman* bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § honom åligger, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

48 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot *förrättningsman*, skall han meddela beslut däröfver. *Pröfvas jäfvet lagligt*, inställes förrättningen, och göre *förrättningsmannen* anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan *förrättningsman*. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obehaget att i sammanhang med huf-

Utskottets förslag:

kapitlets vägnar vid besiktningen närvara. Inom lika tid åligger det *ordföranden* att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämма för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas *ordföranden*. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen till densamma af *förrättningsmannen* kallas.

47 §.

När *ordföranden* bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § honom åligger, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

48 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot *ordföranden*, och finna *besiktningmännen* det vara lagligen grundadt, inställes förrättningen, och göre *ordföranden* anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan *ordförande*. *Förekommer mot biträdande besiktningssman dylikt jäf, som af besiktningmännen godkännes, ombesörje ordföranden in-*

Kungl. Maj:ts förslag:

vudsaken klaga öfver beslut, hvargenom jäfsanmärkning ogillats.

49 §.

Vid besiktningen har förrättningsmannen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger boställshafvaren att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, hvarjämte boställshafvaren affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas; och anmärkes hvad därvid enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna endast genom bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, *utser förrätt-*

Utskottets förslag:

kallande af annan besiktningsman i hans ställe. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obeitaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

49 §.

Vid förrättningen hafva besiktningsmännen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger boställshafvaren att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, hvarjämte boställshafvaren affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas; och anmärkes hvad därvid enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna endast genom bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, *utse besikt-*

Kungl. Maj:ts förslag:

ningsmannen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, efter boställshafvarens önskan lämpas, och *bestämmer förrättningsmannen* storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt *uppgör* kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som från bostället erhållas, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Förordnande, som afses i 30 § 3 mom., gifves, när skäl därtill finnes.

8. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

9. *Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad, samt meddelas beslut därom.*

10. Beslut i fråga om gäldandet af kostnaderna för förrättningen meddelas.

Utskottets förslag:

ningsmännen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, efter boställshafvarens önskan lämpas, och *bestämmer besiktningsmännen* storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt *uppgöra* kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som från bostället erhållas, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Förordnande, som afses i 27 § 3 mom., gifves, när skäl därtill finnes.

8. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

9. Beslut i fråga om gäldandet af kostnaderna för förrättningen meddelas.

Kunql. Maj:ts förslag:

11. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall *förrättningsmannen* skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

Utskottets förslag:

10. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall *ordförandens* skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

50 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall den byggnadsskyldige till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, för annan byggnadsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmäle kontraktsprosten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställets och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

51 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman erhålla för ekonomiska besiktningar reseersättning och dagtraktamente enligt hvad i gällande resereglemente

51 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman erhålla för ekonomiska besiktningar reseersättning och dagtraktamente enligt hvad i gällande resereglemente

Kungl. Maj:ts förslag:

bestämmas. Magistratsperson och konsistorieombud njuta reseersättning och dagtraktamente lika som kronofogde och de magistratsperson biträdande sakkunnige män lika som nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, skola gäldas å förstaklassens bostadsboställen och de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt *förrättningsmannens* bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

Utskottets förslag:

bestämmas. Magistratsperson och konsistorieombud njuta reseersättning och dagtraktamente lika som kronofogde och de magistratsperson biträdande sakkunnige män lika som nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, skola gäldas å första klassens bostadsboställen och de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt *besiktningsmännens* bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

52 §.

Husesyn förrättas å tjänlig årstid, på landet af domare jämte minst två, högst sex nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

53 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

54 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, äfvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

55 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare.

2. Å boställe, förenadt med jordbruk, skall sådan syn hållas året näst före afträdet, när så tidigt blifvit bestämdt, hvem som efter afträderen skall öfvertaga bostället. Kan syn ej det året hållas, må den äga rum under afträdesåret, sist inom sex månader efter afträdet.

3. Å boställe utan jordbruk vare af- och tillträdessyn ej nödig, där ej nybyggnads- eller underhållsskyldighet aligger boställshafvaren, eller denne eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet äskar sådan syn, eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Af- och tillträdessyn bör äfven i dessa fall förrättas, där så kan ske, året före afträdet eller sist inom sex månader efter detsamma.

4. Då boställe för allmän kassas räkning stått under domkapitlets förvaltning, vare *i anledning af dess afträde* af- och tillträdessyn ej nödig, med mindre sådan syn å någondera sidan äskas; börande efterträdande boställshafvare, om han påyrkar syn, sist en månad efter tillträdet göra framställning därom hos domkapitlet. Mottager boställshafvare boställe af domkapitlet utan af- och tillträdes-syn, svare sedan för allt hvad domkapitlet under dess besittningstid i afseende på boställets bebyggande, underhåll och vård ålegat.

4. Då boställe för allmän kassas räkning stått under domkapitlets förvaltning, vare *vid boställets afträ-dande* af- och tillträdessyn ej nödig med mindre sådan syn å någondera sidan äskas; börande efterträdande boställshafvare, om han påyrkar syn, sist en månad efter tillträdet göra framställning därom hos domkapitlet. Mottager boställshafvare boställe af domkapitlet utan af- och tillträdes-syn, svare sedan för allt hvad domkapitlet under dess besittningstid i afseende på boställets bebyggande, underhåll och vård ålegat.

56 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola, när af- och tillträdessyn äskas, därvid tillika insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits, samt gällande hushållningsplan för bostället tillhörig skog.

57 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten ej mindre utsätta tid för densamma och därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshafvande

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

med begäran vid af- och tillträdessyn, att, om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skogstjänsteman måtte förordnas att vid synen biträda, än äfven om tiden därför, minst två månader förut, underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämna för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid afträddandet boställe öfvertagas af domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då bör jämnväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

58 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § dem åligger, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

59 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot *förrättningsman* gjordt jäf ogillats, och finner synerätten jäfsanmärknin-gen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

59 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot *besiktningsman* gjordt jäf ogillats, och finner synerätten jäfsanmärknin-gen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

60 §.

Hvad i 49 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista ekonomiska besiktning eller husesyn hus, som bör finnas vid bostället, nybyggdt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blifvit afhjälpta, insynas, eller om det skall utdömas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas. Finnas därvid anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, hvarom synerätten då förordnar. Föreskrifves byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, efter tillträdares önskan lämpas. Utdömes eller felas sätesbyggnad å bostadsboställe af första klassen, hänvisas vederbörande att föranstalta om ritning och hos Kungl. Maj:t söka fastställelse därå. Utdömes eller felas annat hus, bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya.

4. För den nybyggnad, hvars omfattning och beskaffenhet synerätt bestämmer, uppgör synerätten kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som från bostället erhållas, icke må beräknas annat värde, än synerätten pröfvar motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, afträdares låtit komma sig till last i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd däraf erfordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningsätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Vinnes utredning därom, att åkerjordens behöriga gödning försumrats, ålägges afträdares att tillföra bostället gödningsämnen efter som behovet fordrar eller därför lämna ersättning.

Kungl. Maj:ts förslag:

8. Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, *undersökes*, huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, hvilka det åligger afträdaren att bekosta. *Förekommer härvid* brist, förpliktas afträdaren att i godtgörelse därför deltaga i förhållande till den andel, han fått af behållen skogsafkastning tillgodonjuta. På lika sätt förfares i fråga om kostnad för afhjälpande af anmärkt brist i afseende å skogsodlings- och andra arbeten för skogs-skötselns främjande.

9. *Vid godkännande af byggnadsarbete, därför godtgörelse skall till boställshafvaren utgå på sätt i 20 § finnes stadgadt, fastställer synerätten det belopp, som pröfvas hafva utgjort skälig kostnad för berörda arbete.*

10. *Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad, samt meddelas beslut därom.*

11. *Skall tillträdaren jämlikt be-*

Utskottets förslag:

8. Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, *skall synerättens dels undersöka* huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, hvilka det åligger afträdaren att bekosta, *dels ock bestämma om och i hvilken omfattning virke, som erfordras för fullgörande af de nybyggnads- och underhållsarbeten, hvilka pastora-* *tet förpliktas verkställa, skall uttagas af den enligt nämnda plan till afverkning före afträdestiden afsedda skog.*

Förekommer i först omförmälda hänseende brist, förpliktas afträdaren att i godtgörelse därför deltaga i förhållande till den andel, han fått af behållen skogsafkastning tillgodonjuta. På lika sätt förfares i fråga om kostnad för afhjälpande af anmärkt brist i afseende å skogsodlings- och andra arbeten för skogs-skötselns främjande.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

stämmelserna i 20 och 21 §§ till afträdaren utgifva ersättning för nybyggnad eller underhåll af boställets laga hus, lämnas erforderlig föreskrift därom.

12. Beslut meddelas om fördelning på vissa år af kostnad eller förlust i de fall, så sådan fördelning enligt denna författning är medgifven.

13. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

14. I allt annat, hvartill denna boställsordning föranleder, anställles undersökning och meddelas föreskrift.

9. Beslut meddelas om fördelning på vissa år af kostnad eller förlust i de fall, då sådan fördelning enligt denna författning är medgifven.

10. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

11. I allt annat, hvartill denna boställsordning föranleder, anställles undersökning och meddelas föreskrift.

61 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn af rätten blifvit bestämmt, skall, där så erfordras, emellan afträdare och tillträdare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.

2. Likviden, som inrättas efter hvad behofvet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

62 §.

Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt. Efter afträdet må han ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af det, som på honom ankommer, verkställas af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

63 §.

I det fall, som i 57 § 2 mom. afses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i afseende å be-

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

fintliga brister, hvartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom åsänjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

64 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

65 §.

1. För husesyner njuta domare, nämnd och skogstjänsteman reseersättning och dagtraktamente enligt gällande resereglemente, ordförande och ledamot i rådstufvurätt samt konsistorieombud reseersättning och dagtraktamente, ordförande lika som häradshöfding, ledamot lika som nämndeman och konsistorieombud lika som kronofogde, samt biträdande byggnadskunnig person godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syneinstrumentet, som i 67 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af vederbörande boställshafvare och för hvarje annat boställe af pastoratet; dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten pröfvar skäligt, godtgöra boställshafvaren eller pastoratet hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas:

för bostadsboställe af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera;

för bostadsboställen af andra klassen och de löningsboställen, som af kyrkoherdar innehafvas, af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera; samt

för hvarje annat boställe af pastoratet.

66 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

kraft ägande beslut blifvit förelagdt, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhjulpna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, för annan nybyggnads- och underhållsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämma utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu är sagdt, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger församlingen eller efterträdande boställshafvare hos öfverexekutor påkalla verkställighet.

67 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträddandet till efterträdaren öfverlämnas.

X Kap.

Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

68 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet gälle äfven, där ej annorlunda är stadgadt, för arrendator eller brukare, som är i författningsenlig ordning antagen, samt, i tillämpliga delar, äfven för domkapitlet för den tid, domkapitlet för allmän kassas räkning innehafver boställe.

69 §.

Finner synerätt till boställe hörande jordbruk vara af så obetydlig omfattning, att för boställen med jordbruk gifna bestämmelser till större eller mindre del synas icke därå tillämpliga, äge synerätten förordna, om och i hvilken mån beträffande sådant boställe skola tillämpas för boställen utan jordbruk i denna boställsordning meddelade stadganden.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

70 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, eller af sådant förordnande, som i 69 § sägs, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i dessa afseenden annorlunda förordna.

71 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgad i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämman beslutar.

72 §.

Då löntagare, som saknar visst boställe, är berättigad till fri bostad, skall bostadens beskaffenhet lämpas efter hvad därom för bostadsboställe af motsvarande klass är i denna boställsordning stadgad.

73 §.

1. Denna boställsordning afser icke de bostadsboställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa.

2. Där eljest å viss ort eller för visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, i fråga om hvem nybyggnads- och underhållsskyldigheten åligger eller om fördelningen af densamma, ett annat förhållande äger rum, än som öfverensstämmer med hvad därom i allmänhet varit stadgad, skall hvad sålunda hittills undantagsvis varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

73 §.

1. Denna boställsordning afser icke de bostadsboställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa.

2. Där eljest i fråga om visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, nybyggnads- eller underhållsskyldigheten helt eller delvis åligger annan än pastoratet, till pastoratet hörande församling eller boställshafvaren, skall hvad sålunda hittills varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

Kungl. Maj:ts förslag:

74 §.

1. Denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1909.

2. Biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, vare ej mot sitt bestridande underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter i afseende på nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar.

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, trädt i kraft inom det pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas såvida icke annorlunda varder bestämdt genom öfverenskommelse, på sätt här nedan förmäles.

4. Där beträffande bostadsboställe af andra klassen på landet pastoratet med boställshafvaren öfverenskommer, att den pastoratet enligt lag åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet i afseende å laga hus vid bostället skall, sedan husen blifvit försatta i fullgodt stånd, mot ersättning öfverflyttas på boställshafvaren, innan lönereglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning inom pastoratet träder i kraft,

Utskottets förslag:

74 §.

1. Denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1909.

2. Biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, vare ej mot sitt bestridande underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter i afseende på nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar.

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönereglering, fastställd på grund af lagen angående reglering af prästerskapets aflöning, trädt i kraft inom det pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas, såvida icke genom öfverenskommelse, som af Kungl. Maj:t fastställes, pastoratet och boställshafvaren förenas därom, att den boställshafvaren enligt lag åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet i afseende å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet skall öfverflyttas på pastoratet. Har öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:t stadfäst, skola i fråga om den nybyggnads- och underhållsskyldighet, som därefter tillkommer pastoratet, bestämmelserna i 16, 49 och 60 §§ af denna boställsordning tillämpas.

Kungl. Maj:ts förslag:

begäre pastoratet laga syn för utrönande af den kostnad, som må förändras af skyldighetens fullgörande. Synerätten skall därvid för hvar och ett af ifrågavarande hus dels meddela erforderliga föreskrifter om dess försättande i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger, dels noggrant uppskatta den kostnad, som kan antagas sedermera bära utgå för den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighetens fullgörande under återstående del af då löpande löneruleringsperiod; och skall synerätten afgifva utlåtande angående det belopp, hvar till kostnaden särskildt för nybyggnad och sådan förbättring, som i 20 § 2 mom. sägs, och särskildt för underhåll beräknas komma i medeltal årligen uppgå. Ansökning om stadfästelse af öfverenskommelsen göres hos Kungl. Maj:t, som i händelse af bifall till ansökningen fastställer ej mindre det ersättningsbelopp, hvilket intill löneruleringsperiodens slut skall af pastoratet hvarje år erläggas för verkställande af nybyggnad och förbättring, som nyss är sagd, än äfven hvad pastoratet har att under samma tid årligen utgifva såsom ersättning för underhåll; skolande om dessa ersättningsmedels utgörande och förvaltning i tillämpliga delar gälla hvad i sådant afseende är stadgadt i lagen om reglering af prästerskaps aflöning. Har öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:t stadfäst, skola i fråga om den nybyggnads-

Utskottets förslag:

Kungl. Maj:ts förslag:

och underhållsskyldighet, som däri-
genom ålagts boställshafvare, bestäm-
melserna i 17, 20, 21, 49 och 60 §§
af denna boställsordning tillämpas.

5. Den rätt, som i följd af
särskildt stadgande eller landsed på
vissa orter hittills tillkommit afträ-
dande boställshafvare att efter sitt
afträde njuta skörden af den näst
förut å bostället utsädda höstsäden,
vare fortfarande gällande till förmån
för löntagare, som utnämnts före den
1 januari 1909.

6. Hvad för vissa stift är i
fråga om ersättning för odlingsar-
beten å prästboställen genom sär-
skilda kungl. bref stadgadt skall
fortfarande tillämpas beträffande de
odlingar, hvilka äro påbörjade före
år 1909.

7. De laga hus, som blifvit
uppförda innan denna boställsord-
ning, efter hvad nu är sagdt, skall
tillämpas, må ej, där de enligt förut
gällande stadganden äro godkända
eller antagliga, utdömas därföre, att
de ej öfverensstämma med boställs-
ordningen.

75 §.

1. Vid den af- och tillträdessyn,
hvilken å bostadsboställe af första
klassen eller löningsboställe, som inne-
hafves af biskop, hålles närmast efter
den 30 april 1909, skall synerätten
dels, i den mån förhållandena sådant
påkalla, enligt förut gällande stadgan-
den bedöma afträdares nybyggnads-

Utskottets förslag:

4. Den rätt, som i följd af sär-
skildt stadgande eller landsed på
vissa orter hittills tillkommit afträ-
dande boställshafvare att efter sitt
afträde njuta skörden af den näst
förut å bostället utsädda höstsäden,
vare fortfarande gällande till förmån
för löntagare, som utnämnts före
den 1 januari 1909.

5. Hvad för vissa stift är i fråga
om ersättning för odlingsarbeten å
prästboställen genom särskilda kungl.
bref stadgadt skall fortfarande till-
ämpas beträffande de odlingar, hvil-
ka äro påbörjade före år 1909.

6. De laga hus, som blifvit upp-
förda innan denna boställsordning,
efter hvad nu är sagdt, skall tillämpas,
må ej, där de enligt förut gällande
stadganden äro godkända eller an-
tagliga, utdömas därföre, att de ej
öfverensstämma med boställsord-
ningen.

75 §.

1. Vid den af- och tillträdessyn,
hvilken å bostadsboställe af första
klassen eller löningsboställe, som inne-
hafves af biskop, hålles närmast efter
den 30 april 1909, skall synerätten
dels, i den mån förhållandena sådant
påkalla, enligt förut gällande stad-
ganden bedöma afträdares nybygg-

Kungl. Maj:ts förslag:

och underhållsskyldighet samt rättsförhållandet mellan honom och tillträdaren, dels ock, så vidt stadgandet i 74 § 2 mom. medgifver, med tillämpning af denna boställsordning bestämma, hvilka laga hus böra å bostadsbostället finnas.

2. Önskar biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, att boställsordningen må för boställe, som han innehar, redan under hans besittningstid vinna fullständig tillämpning, göra anmälan därom vid husesyn; och meddele då synerätten i afseende å bostadsboställes laga hus sådan bestämmelse, som här ofvan omförmäles.

3. Dylik bestämmelse skall i afseende å de laga husen på hvarje bostadsboställe af andra eller tredje klassen och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe meddelas af synerätt *vid den husesyn, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning bör af domkapitlet påkallas*, då lönerreglering enligt samma lag är i ordningen att företagas beträffande det pastorat, där bostället finnes.

När sådan syn, som nu är nämnd, första gången förvärtas å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe, skall synerätten tillika meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att befintliga laga hus, beträffande hvilka nybyggnads- eller underhållsskyldighet kommer att efter ny löne-

Utskottets förslag:

nads- och underhållsskyldighet samt rättsförhållandet mellan honom och tillträdaren, dels ock, så vidt stadgandet i 74 § 2 mom. medgifver, med tillämpning af denna boställsordning bestämma, hvilka laga hus böra å bostadsbostället finnas.

2. Önskar biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, att boställsordningen må för boställe, som han innehar, redan under hans besittningstid vinna fullständig tillämpning, göra anmälan därom vid husesyn; och meddele då synerätten i afseende å bostadsboställes laga hus sådan bestämmelse, som här ofvan i 1 mom. omförmäles.

3. Dylik bestämmelse skall i afseende å de laga husen på hvarje bostadsboställe af andra eller tredje klassen och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe meddelas af synerätt *vid husesyn som skall af domkapitlet påkallas*, då lönerreglering enligt samma lag är i ordningen att företagas beträffande det pastorat, där bostället finnes.

Vid sådan syn, skall synerätten tillika meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att befintliga laga hus, beträffande hvilka nybyggnads- eller underhållsskyldighet kommer att efter ny lönerreglerings inträdande åligga boställshafvaren, må varda före den nya lönerregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. Synerätten

Kungl. Maj:ts förslag:

reglerings inträdande åligga boställshafvaren, må varda före den nya löne-regleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. Synerätten pröfve ock, om och i hvad mån efter dittills gällande grunder och med inberäkning af den boställshafvaren vid synen ålagda nybyggnad af laga hus boställshafvaren bör anses hafva vid tiden för den nya löne-regleringens inträdande byggt mer, än honom ålegat. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af *pastoratet i enahanda ordning, som angående godtgörelse för nybyggnadskostnad är i 20 § stadgad.*

Stockholm den 11 maj 1908.

Utskottets förslag:

pröfve ock, om och i hvad mån efter dittills gällande grunder och med inberäkning af den boställshafvaren vid synen ålagda nybyggnad af laga hus boställshafvaren bör anses hafva vid tiden för den nya löne-regleringens inträdande byggt mer, än honom ålegat. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af *pastoratet.*

På utskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservation

af herrar Henricson, Ström, Nilsson i Skärhus och Söderbergh, som anförde:
»Då vi icke kunnat godkänna den af utskottet föreslagna lydelse af 36 §, hemställa vi, att nämnda § måtte erhålla följande affattning:

36 §.

1. Med afträdan af de boställen, som skola vara i författningens ordning eller annorledes på föreskrifvet sätt utarrenderade, förhållas efter allmän lag.

2. Alla andra boställen afträdas såsom hittills den 1 maj.»